

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra bezpečnostních studií

Česká zahraniční politika na Blízkém východě

Bakalářská práce

Czech Foreign Policy in the Middle East

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Mgr. Natálie ČERMÁKOVÁ

AUTOR PRÁCE

Adéla PŘEVOROVÁ

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne 9. března 2022

.....

Adéla Převorová

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá českou zahraniční politikou na Blízkém východě. První část práce je zaměřena na samotný pojem zahraniční politiky a jeho vývoj, stručný popis vývoje české zahraniční politiky od vzniku Československa po současnost, aktéry, právní rámec, strukturu a faktory ovlivňující českou zahraniční politiku. Druhá část je věnována popisu blízkovýchodního regionu a jeho jednotlivých vybraných zemí (Izrael, Sýrie, Írán, Saúdská Arábie, Turecko). Opomenut není ani popis české zahraniční politiky v této oblasti vůči konkrétním zemím, který je zaměřen na příležitosti a hrozby z daného vztahu vyplývající, podporu lidských práv, ekonomickou spolupráci a reakce našich představitelů na dění v popisovaných zemích.

Klíčová slova

Blízký východ * česká zahraniční politika * Izrael * Írán * Saúdská Arábie * Sýrie * Turecko * zahraniční politika

Annotation

This bachelor's thesis deals with the Czech foreign policy in the Middle East. The first part of the thesis is focused on the term foreign policy and its development, a brief description of the development of Czech foreign policy since the establishment of Czechoslovakia to the present, actors, legal scope, structure and factors influencing Czech foreign policy. The second part of the thesis is devoted to the description of the Middle East region and its individual selected countries (Israel, Iran, Saudi Arabia, Syria, Turkey). The description of Czech foreign policy in this region towards specific countries is not left out either and this description is focused on the opportunities and threats arising from the relationship, the support of human rights, economic cooperation, and the reaction of our representatives to events in the countries described.

Keywords

Middle East * Czech foreign policy * Israel * Iran * Saudi Arabia * Syria * Turkey * foreign policy

Obsah

Úvod	5
1. Česká zahraniční politika	8
1.1 Pojem zahraniční politika a jeho vývoj	8
1.2 Vývoj české zahraniční politiky	9
1.2.1 Česká zahraniční politika od vzniku Československa po rozpad Československa	9
1.2.2 Česká zahraniční politika od vzniku samostatného státu po současnost	15
1.3 Struktura, tvorba a právní rámec české zahraniční politiky	19
1.4 Aktéři zahraniční politiky a jejich pravomoci	21
1.4.1 Vliv legislativní moci	22
1.4.2 Vliv moci výkonné	23
1.5 Faktory ovlivňující českou zahraniční politiku	26
1.6 Bezpečnostní a lidskoprávní aktivismus v české zahraniční politice	28
2. Česká zahraniční politika na Blízkém východě	30
2.1 Blízký východ – pojem a charakteristika regionu	30
2.2 Země Blízkého východu	34
2.2.1 Izrael	34
2.2.2 Sýrie	36
2.2.3 Írán	40
2.2.4 Saúdská Arábie	42
2.2.5 Turecko	47
2.3 Česká zahraniční politika vůči vybraným blízkovýchodním zemím	51
2.3.1 Koncepce české zahraniční politiky vůči Blízkému východu	51
2.3.2 Česko-izraelské vztahy	53
2.3.3 Česko-syrské vztahy	56
2.3.4 Česko-iránské vztahy	59
2.3.5 Česko-saúdskoarabské vztahy	62
2.3.6 Česko-turecké vztahy	64
Závěr	68
Seznam použité literatury	71

Úvod

Zahraniční politika je v obecné rovině velmi proměnlivé téma, které však v obrovské míře určuje světové dění. Jedná se o politiku státu, která směřuje vně stát a jejím cílem je zabezpečit bezpečnou a výhodnou pozici země v celosvětovém kontextu. Zahraniční politika se tak jeví jako neopomenutelná součást politiky, na které vsutku záleží. Ostatně tento fakt se již několikrát projevil v minulosti a nemusíme ani chodit příliš daleko. I naše republika se ve své dlouhé historii potýkala s nejrůznějšími překážkami a hrozbami, a právě tyto výzvy do jisté míry zformovaly dnešní podobu české zahraniční politiky.

První část práce je zaměřena konkrétně na českou zahraniční politiku z několika úhlů. Velmi důležití jsou aktéři české zahraniční politiky a právní rámec, ve kterém se pohybují a který zahraniční politice stanovuje určité hranice. Důležitá je také struktura a proces její tvorby. Lze tvrdit, že na každém detailu záleží a není zde příliš prostoru pro chyby a neuvážené kroky.

V druhé části je charakterizován region Blízkého východu, neboť se jedná o velmi specifické území, které se v mnohém diametrálně liší od prostředí České republiky. Blízký východ je také regionem, jehož vývoj je dynamický a dění v něm sleduje bedlivě téměř celý svět. I to je jeden z důvodů, proč jsem se k tomuto tématu uchýlila. Blízkovýchodní země svými přírodními krásami a historickými památkami lákají nejednoho turistu, avšak mnoho států zde má i odvrácenou stranu, která se vyznačuje nedodržováním lidských práv, nestabilitou, válčením a agresí vůči státům více či méně vzdáleným. Otázkou tedy je, jaké hrozby a příležitosti tato oblast pro Českou republiku přináší?

V druhé části bakalářské práce dále představím pět blízkovýchodních zemí, na které se blíže zaměřím, a sice na Izrael, Sýrii, Írán, Saúdskou Arábii a Turecko. Každá z blízkovýchodních zemí je jedinečná a takto je i třeba k nim ze zahraničněpolitického pohledu přistupovat. I má motivace pro užší výběr popisovaných zemí se u konkrétních zemí dosti liší. Izrael byl však pro mě jasnou volbou, neboť je ze všech blízkovýchodních států České republice nejbližší a je zajímavé sledovat, které překážky a výzvy toto úzké spojení podkopávají a oslabují či naopak posilují. Za dosti specifickou zemi v tomto regionu považuji i Sýrii, která se v tamějším kontextu jeví jako nestabilní a na dění v ní je svým

způsobem závislé široké okolí, včetně Evropy. Třetí vybranou zemí je Írán, který z mého pohledu reprezentuje zemi Blízkého východu, ke které si Česká republika nevytvořila příliš silné pouto, a tak je tedy otázkou do budoucna, zda vůbec náš stát o úzké spojení s touto zemí stojí. Další zemí, kterou se budu v této práci zabývat, bude Saúdská Arábie, se kterou navázala Česká republika spolupráci takřka nedávno, a vzájemné vztahy se proto stále vyvíjí a postupně teprve upevňují.

Předmětem zkoumání této práce bude již zmíněná otázka lidských práv. Turecko, jakožto další vybraná země relevantní pro tuto práci, má silnou náklonnost k evropskému prostoru, který zejména v kontextu Evropské unie dává lidským a občanským právům poměrně velkou váhu. V souvislosti s tím, se v práci zaměřím rovněž na otázku, jak se vyvíjí turecká snaha o začlenění do Evropské unie a jaké k tomu Česká republika, jakožto její člen, zaujímá stanovisko.

Zaměřím se zejména na reakce Česka na vývoj situace v těchto státech a spolupráci s nimi.

Cílem této práce je popsat komponenty české zahraniční politiky, zmapovat blízkovýchodní oblast, popsat vybrané státy Blízkého východu, pojmenovat aktuální hrozby pro Českou republiku ze strany těchto států a charakterizovat přístup České republiky k těmto státům, zejména z pohledu diplomatických styků, ekonomické spolupráce, podpory dodržování lidských práv a bezpečnostních rizik. Krátce také představím koncepci české zahraniční politiky, a to zejména ty části koncepcí, které jsou pro tuto bakalářskou práci relevantní, tedy ty zaměřené na oblast Blízkého východu.

Tato práce vznikala v období mezi říjnem 2021 a únorem 2022, přičemž se studiem literatury jsem začala o něco dříve, a to za účelem vytvoření si vztahu s daným tématem, které považuji za obtížné a místy nepřehledné, ale o to více zajímavé.

Hojně využívanými zdroji této práce se staly publikace od M. Čejky, které se zaměřují na českou zahraniční politiku a její proměny v jednotlivých letech. Od téhož autora budu čerpat i v případě pojednání o Izraeli a Palestině. Informace budu také přebírat z publikací vydaných Asociací pro mezinárodní otázky. Zdrojem pro pojednání o blízkovýchodním regionu se staly tištěné publikace od M. Mansoora, které se tímto regionem zabývají z mnoha různých úhlů.

Frekventované budou, zejména v druhé části bakalářské práce, informace ze zpravodajských webů, jenž popisují události v této části zmiňované.

1. Česká zahraniční politika

1.1 Pojem zahraniční politika a jeho vývoj

Pohled na pojem zahraniční politika se během let pochopitelně vyvíjel. Dlouhé období bylo na zahraniční politiku nahlíženo jako na nástroj, který slouží k zajištění vnější bezpečnosti státu. Často byl tento pojem též vnímán jako součást politiky bezpečnostní. S proměnou mezinárodních vztahů však přišla i změna v chápání zahraniční politiky. Svou roli začala hrát ekonomická témata, a tak se zahraniční politika stala též nástrojem k zajištění ekonomických zájmů zemí, firem a občanů států. Svě nepochybně udělal i pokrok v oblasti technologií nebo lidských práv. Ani zde ale transformace tohoto pojmu nekončí. S moderní společností přichází úpadek významu vojenské moci, na druhé straně vzrůstá význam takzvané měkké moci, v rámci které je stále více zapojována i veřejnost. Zájmy občanů a to, jaký má stát obraz vůči ostatním státům, hraje dnes v zahraniční politice nezpochybnitelnou roli. Poměrně novým tématem spojeným se zahraniční politikou je například problematika etiky. Zejména v západních státech se klade důraz na tuto etickou politiku založenou na morálních hodnotách. Etická politika však často přerůstá v ospravedlňování aktivit států dobrem, správností a vyšším zájmem.

I v českém prostředí hrály tyto proměny rolí. Zde však také došlo k jistým politickým změnám, které měly zásadní vliv na přeměnu zahraniční politiky. Konkrétně se bavíme o událostech po roce 1989, kdy došlo zejména k restrukturalizaci nejen v oblasti politiky, ale také ekonomiky či ideologie. Dále došlo k jisté obměně na poli mezinárodního systému, v rámci kterého jsme nahradili určitá společenství za jiná (konkrétně Sovětský svaz za Evropskou unii, která se oproti SSSR jeví poněkud liberálněji).¹ Podrobněji tuto proměnu popíšu v následující kapitole.

Pojem zahraniční politika dosud není zcela ustálen, avšak za zahraniční politiku lze označit *činnost státu zaměřenou k zajišťování co nejpříznivějších vnějších podmínek jeho existence*. Tato činnost obsahuje určité zásady, cíle a úkoly v oblasti mezinárodních vztahů, včetně prostředků k její realizaci.

¹ WAISOVÁ, Šárka. *Tíha volby: česká zahraniční politika mezi principy a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011. S. 9-11.

Zahraniční politiku lze rozdělit do několika oblastí, konkrétně do politicko-diplomatické, zahraničněekonomické, vědeckotechnické, kulturní a vojenskopolitické.²

1.2 Vývoj české zahraniční politiky

1.2.1 Česká zahraniční politika od vzniku Československa po rozpad Československa

Tehdejší Československo si ve svém vývoji prošlo mnoha změnami a některé z nich do jisté míry určují dnešní podobu české zahraniční politiky. První podstatnou událostí, kterou krátce popíšu, je samotný vznik Československa 28. října 1918. Tyto události jsou navázány na konec první světové války a následný rozpad Rakouska-Uherska, kterému předcházela jeho kapitulace na základě tzv. Andrásyho nóty. V té rakousko-uherský ministr zahraničí J. Andrásy ml. neutrálním mocnostem oznámil, že uznává podmínky W. Wilsona. Prezidentem nově vzniklého státu se stal T. G. Masaryk a byl vytvořen první legislativně podložený orgán, který měl na starosti provádění zahraniční politiky nově vzniklého státu – Úřad pro správu zahraničních věcí. Následně došlo též k vytvoření prvního vlastního ministerstva zahraničí, jenž vzniklo souběžně s vytvořením první československé vlády. Došlo také na sjednávání oficiálních diplomatických styků, konkrétně formou zřizování vyslanectví, generálních konzulátů a konzulátů. Z hlediska zahraniční politiky bylo nezbytné určit a zajistit hranice, taktéž zajistit mezinárodní postavení Československa. Dělo se tak na základě sjednávání mírových smluv, kterými došlo k oficiálnímu přijetí Československa do mezinárodního společenství.³ Mezinárodní politika byla okolo roku 1920 na vzestupu, a tak vznikla potřeba vytvořit organizaci, která by se jí zabývala. Jednou z prvních organizací tohoto typu se tak stala Společnost československá pro Společnost národů.⁴

S postupem času, okolo roku 1933, se začala objevovat hrozba nastupujícího nacismu v Německu, což ohrožovalo významnou měrou stabilitu

² ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). S. 9.

³ ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). Tamtéž, s. 49, 56-58.

⁴ ORT, Alexandr. *Česká zahraniční politika*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. S. 79.

v Evropě i samotném Československu. Některé státy (Francie a Velká Británie) uplatňovaly politiku appeasementu (ústupků), což však zapříčinilo zvyšování agresivity A. Hitlera vůči okolním státům. V roce 1938 tak obsadil Rakousko a připojil ho k Německu, mračna se stahovala i nad Československem, a to zejména z hlediska jeho pohraničí, kde sídlila německá menšina. Hitler své požadavky však stále stupňoval, a tak se zástupci Francie, Británie a Itálie sešli v Mnichově k projednání těchto požadavků. Ty nakonec byly odsouhlaseny, a to i bez zástupců Československa. Mnichovská dohoda byla následně E. Benešem přijata. Okleštění našeho území však zdaleka Hitlera neuspokojilo a v plánu měl úplnou likvidaci Československa. Slovenský představitel J. Tiso po předchozím nátlaku zajistil, aby Slovensko vyhlásilo svou nezávislost a Hitler obsadil zbytek Československa, čímž vznikl v březnu 1939 Protektorát Čechy a Morava.⁵ Některé velmoci proti tomuto novému stavu dokonce protestovaly formou protestní nóty.⁶

Ve válečném období se těžiště zahraničněpolitické činnosti (stejně jako během první světové války) přesunulo do oblasti zahraničního odboje, v jehož čele nestál nikdo jiný než E. Beneš, který se po odstoupení z prezidentské funkce stáhnul do Londýna. Orgánem československé odbojové reprezentace se stal Československý národní výbor. Po celou dobu války byl ministrem zahraničí J. Masaryk.⁷

Velký ohlas mezinárodní veřejnosti vzbudil počín československých parašutistů. Tito parašutisté byli vysláni z Velké Británie, aby pomohli své vlasti a spáchali atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Atentát byl spáchán v květnu 1942 v Praze. Ač tento čin vyvolal následnou vlnu brutální nacistické represe (vyhlazení obcí Ležáky a Lidice), zvedla se i vlna solidarity a podpory od ostatních států. Dalším z úspěchů bylo odvolání platnosti Mnichovské dohody, kterou v roce 1942 odvolala Velká Británie a následně i francouzský Národní výbor v čele s Charlesem de Gaullem. V roce 1943

⁵ VESELÝ, Zdeněk. *Nástin dějin české zahraniční politiky*. Vyd. 4., dopl. Praha: Oeconomica, 2009. S. 64-68.

⁶ ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). S. 163.

⁷ VESELÝ, Zdeněk. *Nástin dějin české zahraniční politiky*. Vyd. 4., dopl. Praha: Oeconomica, 2009. S. 68-69.

uzavřelo Československo spojeneckou smlouvu se Sovětským svazem. K tomuto kroku došlo zejména z důvodu toho, že E. Beneš věděl, že Rudá armáda bude rozhodujícím vojenským faktorem v boji s nacistickým Německem a sehraje i významnou roli v osvobození Československa. Vliv Sovětského svazu však neměl zůstat jen u zahraniční politiky, neboť požadavkem bylo například i zavedení výuky ruského jazyka do škol. Rovněž se od československého území odpojila Podkarpatská Rus a pod názvem Zakarpatská Ukrajina byla připojena k Ukrajině, která byla též pod sovětským vlivem. V roce 1945 pak vypuklo důležité povstání na českém území, tedy Pražské povstání. Nápomocné zde byly oddíly bývalého sovětského generála Vlasova, s osvobozením pomohli i Američané.⁸ Německá kapitulace nakonec byla podepsána 8. května 1945 a po 6 letech válčení bylo opět Československo svobodné, správy země se ujala vláda, která byla v dubnu 1945 ustanovena v Košicích. Československo v novém vládním programu mimo jiné projevilo ambici být jakýmsi mostem mezi evropským Východem a Západem, u kterých byly již před válkou výrazné rozdíly v různých oblastech. K lepšímu se změnila pozice Československa na mezinárodním poli, zejména z toho důvodu, že již nebylo obklopeno nepřátelskými státy, neboť nacistické Německo bylo okupováno vojsky vítězných mocností. Také bylo na základě Postupimské konference odsunuto německé obyvatelstvo z českého území.⁹

Po válce však významně začal sílit vliv komunismu a do čela vlády dosedl K. Gottwald, předseda Komunistické strany Československa. V říjnu 1945 formálně vzniká Organizace spojených národů a Československo se stalo jedním z původních a zakládajících států. Náš stát se zároveň stal členem výboru, který měl na starost přípravu prvního zasedání Valného shromáždění OSN v roce 1946.¹⁰

Prioritou pro Československo se staly kladné vztahy se Sovětským svazem, ke kterému některé strany Národní fronty tíhly. Důvodem byla zejména

⁸ VESELÝ, Zdeněk. *Nástin dějin české zahraniční politiky*. Vyd. 4., dopl. Praha: Oeconomica, 2009. S. 69-72.

⁹ ORT, Alexandr. *Česká zahraniční politika*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. S. 132.

¹⁰ ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). S. 221.

bezpečnost a obava z recidivy agresivity Německa. Současně s tím bylo i poukazováno na nedostatečné zastání se Československa ze strany západních mocností v období Mnichovské dohody. Československo chtělo být účastno na Marshallově plánu, avšak bylo již v průběhu příprav donuceno Sovětským svazem odstoupit. Vztahy mezi Východem a Západem se, místo kýženého posunu a sblížení, naopak oddálily. V roce 1948 se k moci dostává komunistická strana, a to po nátlaku na prezidenta Beneše, který spočíval v hrozbě intervencí Sovětského svazu. Československo se proměnilo v sovětský satelit, což znamenalo dovytvoření smluvních vazeb se všemi státy se stejným statusem. Přerušování vztahů se Západem bylo pro Československo krušné, zvláště z ekonomického hlediska, a tak se stalo jedním ze zakládajících členů Rady vzájemné hospodářské pomoci, tedy ekonomické organizace sovětského bloku.¹¹ Ekonomická oblast však nebyla postižena jako jediná, neboť i průmysl pocítil ochladnutí vztahů mezi západními mocnostmi a Československem. Do té doby totiž československý stát volně obchodoval na světových trzích, ale za této situace mu brzy začaly některé suroviny důležité pro průmyslovou výrobu chybět. I z tohoto důvodu, neboť se s tímto hospodářským embargem potýkaly i jiné lidově demokratické státy, byla založena již zmíněná Rada vzájemné hospodářské pomoci. Jejím hlavním cílem měl být rozvoj spolupráce mezi účastnickými státy.¹²

Od druhé poloviny padesátých let se československá zahraniční politika začala orientovat také na politickou, hospodářskou, ekonomickou a kulturní spolupráci s rozvojovými zeměmi a dekolonizovanými státy. Důkazem těchto aktivit může být například smlouva o přátelství a nová obchodní dohoda s Mutavakilijským královstvím Jemen z července 1956, které byly uzavřeny u příležitosti návštěvy jemenského korunního prince Muhammada al Badra. Mezi dalšími státy, kterých se tyto spolupráce týkaly, můžeme jmenovat Egypt, Tunisko nebo Maroko. Tato snaha trvala i v průběhu let šedesátých. Stále však byla československá zahraniční politika primárně orientována na země sovětského bloku. To se projevilo i v navazování vztahů se zeměmi třetího světa,

¹¹ VESELÝ, Zdeněk. *Nástin dějin české zahraniční politiky*. Vyd. 4., dopl. Praha: Oeconomica, 2009. S. 74-77.

¹² ORT, Alexandr. *Česká zahraniční politika*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. S. 146.

neboť právě v této oblasti tíhlo Československo ke komunistickým zemím. Ve výčtu zemí, se kterými jsme navazovali diplomatické styky, nesmí chybět Čína, se kterou byla v roce 1957 uzavřena československo-čínská přátelská smlouva. Mezi dalšími můžeme jmenovat Severní Vietnam, Severní Koreu, Mongolsko či Kubu.

Léta plynula a Československo se stále více přeměňovalo v demokratický stát. Pomyslnou špičkou ledovce se staly události z období Pražského jara v roce 1968. Pro Československo stále byly prioritou číslo jedna vztahy se Sovětským svazem a jinými komunistickými zeměmi a došlo k uzavírání celé řady nových spojeneckých smluv (např. s Maďarskem, Polskem či NDR). Československo chtělo usilovat v rámci Varšavské smlouvy a RVHP o co nejrovnoprávnější a nejvýhodnější vztahy mezi členskými státy. Zároveň cítilo potřebu uplatnit své specifické zájmy, které spočívaly zejména v aktivizaci vztahů s Jugoslávií, v jejímž zahraničně politickém modelu se Československo zhlédlo. Taková aktivita se příliš SSSR ale nezamlouvala, nýbrž ji považovalo za nežádoucí emancipační procesy, které by mohly opakovat i další země sovětského bloku. Tím by Sovětský svaz pomalu ale jistě ztrácel kontrolu nad svými satelity. Z tohoto důvodu se sovětské vedení rozhodlo pro radikální řešení nastalé situace a 21. srpna 1968 zahájilo vojenskou intervenci armád Varšavské smlouvy a následnou okupaci země. Československé vedení země bylo sovětskou stranou donuceno, aby zamezilo tehdejšímu ministru zahraničí J. Hájkovi přenést rozpravu o československé otázce na jednání Rady bezpečnosti OSN. Z mezinárodního pohledu bylo na situaci západními zeměmi nahlíženo tak, že se jedná o vnitřní záležitosti sovětského bloku. Sověti dále přinutili vedení Československa k přijetí Moskevského protokolu, který zavazoval naše představitele k likvidaci Pražského jara. O pár měsíců později v říjnu 1968 byla přijata smlouva o pobytu sovětských okupačních vojsk na československém území. První tajemník komunistické strany G. Husák dokonce na mezinárodní poradě komunistických stran v Moskvě podpořil vojenský zásah Sovětského svazu. V květnu 1970 byla uzavřena nová spojenecká smlouva, která stvrzovala status sovětského satelitu. Komunistický monopol moci byl opět upevněn.¹³

¹³ VESELÝ, Zdeněk. *Nástin dějin české zahraniční politiky*. Vyd. 4., dopl. Praha: Oeconomica, 2009. S. 78-81.

Poměrně důležitou událostí se stala konference v Helsinkách, která se konala na přelomu července a srpna 1975. Ta se konala v rámci procesu KBSE (Konference bezpečnosti a spolupráce v Evropě) za účasti vrcholných představitelů 35 států. Byl zde přijat Závěrečný akt, jehož součástí bylo Helsinské desatero, tedy Deklarace zásad řídicích mírové vztahy mezi zúčastněnými státy, jež položilo základ pro nové mírové soužití v Evropě. Státy se tak zavázaly k ochraně a dodržování lidských práv. Tento Závěrečný akt podepsala i československá komunistická vláda, která si tímto počínáním způsobila nemalé starosti. Díky tomuto aktu totiž začal růst vliv disentu a vzniklo několik organizací a klubů, jenž na nedodržování lidských práv upozorňovaly. Asi nejznámější aktivitou se u nás stala Charta 77. Právě Charta 77 v únoru 1978 zaslala dopis československé vládě a parlamentu, který nazvala „O neplatnosti mezinárodních paktů o lidských a občanských právech v Československu“. Reakcí na toto dění byla vlna věznění politických odpůrců a jiné omezování těch, kteří s tehdejší režimem nesouzněli. V lednu 1977 vznikla Anticharta.¹⁴ Autoři i signatáři Charty 77 byli pod palbou pomluv a šikany. Díky takové antikampani se Charta 77 stala velmi známým dokumentem po cele Evropě. S popularitou této aktivity pomohl jistě i ohlas u významných osobností, můžeme jmenovat V. Havla, J. Patočku či J. Hájka. Projevy nespokojenosti se nestaly doménou pouze Československa, nýbrž i jiných socialistických států. Pro toto dění se v médiích vžil pojem „disent“ a jeho účastníci byli označováni za „disidenty“.¹⁵ Disidentská komunita byla považována za elitní, avšak byla málo početná a v očích některých i poněkud odstrčená. Právě tato pozice na okraji oficiální kultury umožnila disidentské komunitě uniknout sevření komunismu a položit základy pro demokratickou opozici. Lidé, kteří oponovali socialistickému systému, najednou mohli bojovat proti ideologickému a kulturnímu vlivu socialismu.¹⁶

Postupně došlo k prohloubení krize československého režimu, a to i v reakci na dění v ostatních zemích sovětského bloku. Ke změnám režimu došlo

¹⁴ ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). S. 294-295.

¹⁵ ORT, Alexandr. *Česká zahraniční politika*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. S. 204.

¹⁶ WAISOVÁ, Šárka. *Tíha volby: česká zahraniční politika mezi principy a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011. S. 78.

v Polsku a Maďarsku, na řadu přicházelo i NDR. Dobrou zprávou bylo, že Sovětský svaz nijak mocensky svým satelitům nebránil v demokratických přeměnách, a tak bylo jen otázkou času, kdy k podobnému zhroucení režimu dojde i v Československu. Toto dění u nás vyvrcholilo v listopadu 1989 Sametovou revolucí. Pro komunistický režim to znamenalo úplné zhroucení, pro československý lid začínalo období orientace státu na demokratický režim, konkrétně na pluralitní parlamentní demokracii.

Změny pochopitelně nastaly i ve vedení naší země. Do čela československé diplomacie usednul J. Dienstbier, jehož zahraničněpolitická koncepce vycházela z programových postulátů vyjádřených v programových zásadách občanského fóra. Československu se začalo na mezinárodním poli opravdu dařit, neboť mělo v evropském kontextu konečně důstojné místo a dobré vztahy se sousedními zeměmi. Stále ale bylo třeba vyřešit československo-sovětské vztahy a nastolit suverenitu Československa, což znamenalo odchod sovětských vojsk z našeho území. Jednání o této problematice byla složitá, avšak nakonec jsme svého dosáhli v únoru 1990. Sovětský svaz se rozpadl na jednotlivé nástupnické státy, což mělo za následek i pád komunistického režimu v nich. V roce 1991 bylo také rozhodnuto o zrušení RVHP a Varšavské smlouvy. Koncem roku 1992 se ČSFR začala připravovat na budoucí podobu československých vztahů, neboť mělo v budoucnu dojít k rozpadu federace a tyto vztahy měly přejít do mezinárodní úrovně. Pro tyto účely byla v listopadu 1992 uzavřena česko-slovenská smlouva o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci. V tomto roce se Československo stalo i předsedající zemí nově ustavené Rady KBSE.¹⁷

1.2.2 Česká zahraniční politika od vzniku samostatného státu po současnost

Dělba Československa byla v očích některých poněkud uspěchaným procesem, čemuž odpovídala podoba nové ústavy a dalších zákonů. Dobrou zprávou pro mnoho občanů bylo zvolení V. Havla do prezidentské pozice v lednu 1993, neboť právě on byl velmi uznávanou osobností. Ústava mu však

¹⁷ VESELÝ, Zdeněk. *Nástin dějin české zahraniční politiky*. Vyd. 4., dopl. Praha: Oeconomica, 2009. S. 83-87.

nedávala velké pravomoci a nová vláda se rozhodně netajila tím, že si od nově zvoleného prezidenta příliš do činnosti (a to i na poli zahraniční politiky) mluvit nenechá.¹⁸

Po rozdělení Československa a následném vzniku samostatné České republiky (1. 1. 1993) se mnoho věcí v zahraniční politice změnilo. Konec studené války přinesl příležitost zajistit si odpovídající místo v mezinárodních vztazích. To se projevovalo snahou České republiky proniknout do světových a evropských společenství a bezpečnostních struktur. ČR najednou měla možnost v mezinárodních vztazích vystupovat jako demokraticky svobodný a politicky, hospodářsky a sociálně stabilní stát, který si zakládá na principech základních lidských práv a svobod. Tato nová tvář našeho státu jistě získávala u okolních států plusové body, a tak se navazování diplomatických vztahů stalo snadnější.¹⁹

V dubnu 1993 vznikla vládní koncepce, která zdůrazňovala geopolitický význam vzniku České republiky, což bylo spojeno s oddělením od dunajského prostoru sousedícího s nestabilními oblastmi východní a jihovýchodní Evropy. Dále byl kladen důraz na dobré sousedské vztahy, prioritou bylo Slovensko. Bylo zamítnuto, aby došlo k prohloubení spolupráce s Polskem a Maďarskem v rámci Visegrádu. Prioritou se taktéž vstal vstup do Severoatlantické aliance, kterou Česká republika upřednostňovala před KBSE, neboť tu nepovažovala za dostatečně efektivní. Vstup do NATO se v roce 1999 skutečně odehrál a je dobré zmínit i události, které tomu předcházely. Už v roce 1997 summit NATO přizval do aliance vedle Polska a Maďarska i Českou republiku. Koncem tohoto roku podepsali ministři zahraničí těchto států přístupové protokoly. V dubnu 1998 se k členství v NATO vyjádřil český parlament a vstup do aliance schválil. Následovaly ratifikační procedury, jejichž výsledkem byl 12. března 1999 vstup České republiky do Severoatlantické aliance.

O něco hlubší a obsáhlejší koncepcí zahraniční politiky byla ta zpracovaná na počátku roku 1999. Tou dobou byl na postu ministra zahraničí J. Kavan. Tato koncepce zohledňovala nové skutečnosti v mezinárodních vztazích.

¹⁸ ORT, Alexandr. *Česká zahraniční politika. 2.*, upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. S. 252.

¹⁹ ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). S. 341.

Prioritou byl, vedle již zmíněného vstupu do NATO, vstup do Evropské unie. Vyzdvížena byla také role OBSE, konkrétně jako nástroje preventivní diplomacie. Pozornost měla být taktéž věnována rozvoji bilaterálních vztahů a spolupráci v euroatlantickém prostoru. Ač to minulá vládní koncepce odmítala, důraz byl v rámci této koncepce kladen na spolupráci v rámci Visegrádu. Novou kapitolou byla oblast rozvojové a humanitární pomoci v zahraničí.

Tato koncepce položila základ pro vytvoření koncepce české zahraniční politiky na léta 2003-2006, za jejímž vytvořením stál ministr zahraničí C. Svoboda. Zde byly zohledněny hlavně události v zahraničí spojené s teroristickými útoky v USA (11. 9. 2001). Prioritami nadále zůstávalo členství v NATO, jehož členem jsme se stali v březnu 1999, a usilování o začlenění do Evropské unie. Současně byl, v souvislosti s již zmíněnými teroristickými útoky, prioritou také boj s terorismem. Nesmíme opomenout ani rozvoj dobrých vztahů nejen se sousedními zeměmi, ale také ostatními státy a mezinárodními organizacemi.²⁰

Členství v NATO přineslo pro ČR příležitost zapojení se v operacích Severoatlantické aliance. Například od roku 1999 působila Česká republika v Kosovu, od roku 2004 v Afghánistánu a v Bosně a Hercegovině a od roku 2005 v Iráku. K vysílání vojáků dochází na základě požadavků některých mezinárodních organizací, mezi které patří OSN, NATO, EU a některé další.²¹

Rok 2004 byl důležitý i pro Českou republiku, neboť v tomto roce vstoupila do Evropské unie. Proces, který vstupu předcházel, má však svůj původ už v dřívějších letech. Už v lednu 1996 podala vláda ČR oficiální přihlášku pro vstup do Evropské unie. Následovala přístupová jednání, jehož účelem bylo sladování určitých parametrů s požadavky EU. Tato jednání se týkala především oblasti ekonomiky, politiky a legislativy. V dubnu 2003 uzavřela Česká republika (konkrétně prezident V. Klaus a předseda vlády V. Špidla) v Athénách, po boku dalších ucházejících se zemí, s členskými zeměmi EU smlouvu o přistoupení k EU. Tato smlouva vstoupila v platnost o více než rok později,

²⁰ VESELÝ, Zdeněk. *Nástin dějin české zahraniční politiky*. Vyd. 4., dopl. Praha: Oeconomica, 2009. S. 89-91.

²¹ ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). S. 342.

tedy 1. května 2004. Stalo se tak na základě referenda konaného v červnu 2003, které přineslo kladný výsledek, a tedy schválení lidu vstoupit do Evropské unie.²²

Členství v NATO a EU je vnímáno jako úspěch pro Českou republiku, neboť došlo k citelné změně v postavené zemi v mezinárodním měřítku. Úplně poprvé se totiž náš stát stal členem instituce, jejíž součástí jsou vyspělé demokratické státy, které v případě Severoatlantické aliance poskytují jakousi bezpečnostní garanci a v případě Evropské unie společně vytvářejí hospodářský a politický prostor. Po 2. světové válce sice vznikl systém OSN, avšak Československo bylo tou dobou závislé na Sovětském svazu a jeho bloku, který takové aktivity nepodporoval, ba dokonce vztahy se západními mocnostmi výrazně omezoval. V dobách, kdy se evropské státy začínaly vydávat společnou cestou, bylo členství v těchto organizacích jakýmsi naplněním zájmu o funkční nadnárodní rámec, který je postaven na mírovém řešení vzniklých sporů a svým členům garantuje bezpečnost a dobré podmínky pro jejich rozvoj.²³

Pro českou zahraniční politiku bylo také významnou událostí zapojení do Schengenského prostoru. Od prosince 2007 tak byly zrušeny kontroly na hranicích, zatím však pouze jen na pozemních hranicích, do čehož spadaly i přístavy. O několik měsíců později, tedy v březnu 2008, se zrušily i kontroly na mezinárodních letištích, a to konkrétně pro lety v rámci schengenského prostoru.

Velkým krokem a současně výzvou pro Českou republiku bylo předsednictví v Radě EU. To trvalo půl roku a započalo 1. ledna 2009. Toto předsednictví nebylo snadnou záležitostí, neboť se hned na jeho počátku vyvíjely problémy k řešení. Mezi tyto problémy bezesporu patřil i válečný konflikt mezi palestinským hnutím Hamas a Izraelem v pásnu Gazy. Velkým tématem byla i hospodářská a finanční krize.²⁴

V současné době se česká zahraniční politika opírá o několik zásad. Vývoj až do současné podoby je pro ni velmi důležitý a na své úspěchy odkazuje například v preambuli Ústavy ČR. Hlásí se k hodnotám evropské civilizace

²² VESELÝ, Zdeněk. *Nástin dějin české zahraniční politiky*. Vyd. 4., dopl. Praha: Oeconomica, 2009. S. 91-92.

²³ HANDL, Vladimír a Otto PICK. *Česká zahraniční politika 1993-2005: Od "návratu do Evropy" k evropeizaci* [online]. Ústav mezinárodních vztahů Praha, 2005 [cit. 31.12. 2021]. S. 3. Dostupné z: <https://www.files.ethz.ch/isn/29240/2005-05-Ceska%20zahranicni%20politika.pdf>

²⁴ ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). S. 358-361.

a nasnadě je i otázka hodnot globálních. *Za základní hodnoty považuje Česká republika obecné mezinárodní právo, princip vlády zákona a princip nezczizitelnosti přirozených lidských práv.* Důležitou složku současné zahraniční politiky a celkového fungování státu tvoří lidská práva, k jejichž ochraně nepostačí pouhá pasivita, nýbrž aktivní a dynamická politika. V této problematice se ČR může opírat o mezinárodní dokumenty, především pak o Všeobecnou deklaraci lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních, Evropskou úmluvu o lidských právech a Evropskou sociální chartu. Pro Českou republiku je obecně zásadní demokracie, kterou chápe z pohledu zahraniční politiky jako předpoklad mírových vztahů mezi jednotlivými státy. Na to jsou navázány i spolupráce, které navazuje v zájmu vzájemné výhodnosti.²⁵

1.3 Struktura, tvorba a právní rámec české zahraniční politiky

Tvorba české zahraniční politiky je složitým procesem, který je ovlivněn mnoha vlivy, dokonce i určitými omezeními. Ty jsou dány například rolí přisouzenou v ústavněprávním pořádku té které země či postavením aktéra v organizaci či institucionální struktuře. Svou roli na poli tvorby nehrají tedy pouze představy o zahraniční politice, jelikož ty jsou z velké části ovlivněny aktuální politickou situací, ale i vztahy, které panují mezi aktéry této zahraniční politiky. Proces tvorby české zahraniční politiky se vztahuje také k ústavněprávním a legislativním normám, které nám poskytují jakési formální hledisko, o němž lze říct, že je relativně neměnné a statické. Naproti tomu stojí dynamická rovina, která je více praktická a zohledňuje již zmíněnou aktuální politickou situaci a rozložení politických sil, dále také aktuální vztahy mezi jednotlivými aktéry zahraniční politiky.²⁶

Vliv na proces tvorby má i řešené téma, neboť tato témata se dotýkají zásadních ideologicko-politických názorů, které jsou ve společnosti

²⁵ Historie minulých vlád | Vláda ČR. Úvodní stránka | Vláda ČR [online]. [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/-koncepce-zahranicni-politiky-ceske-republiky-2156/#a>

²⁶ KOŘAN, Michal. *Česká zahraniční politika* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2021-11-10]. S. 7. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/96>

a u jednotlivých aktérů hluboce zakořeněné. Důležitá je i atraktivita a specifická témata těchto témat. Právě specifická témata na sebe váží specifické aktéry.²⁷

Díváme-li se na zahraniční politiku z pohledu ústavního práva, lze říct, že toto odvětví politiky představuje oblast, která je utvářena především rozhodovacími akty mimoprávní povahy. Normativní regulace tohoto odvětví je vázána na vymezení působnosti a pravomocí aktérů zahraniční politiky.²⁸

Na poli české zahraniční politiky operuje především exekutivní tedy výkonná moc, neboť tato politika není určována jen a pouze právními předpisy. Avšak i moc legislativní má své slovo v podobě základního právního rámce, který je pro její tvorbu důležitý. Tento právní rámec je tvořen souborem právních norem a lze ho rozdělit na tři úrovně, a sice ústavní, legislativní a sublegislativní.

V rámci ústavní úrovně je nezpochybnitelným pramenem Ústava České republiky, tedy ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Z hlediska české zahraniční politiky jsou v Ústavě klíčové ty pasáže, které se týkají parlamentu, prezidenta a vlády. Právě Ústava České republiky významně upravuje vztah českého a mezinárodního práva, což dokazuje čl. 1, v němž je psáno, že Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva. Pro tento vztah je klíčový i čl. 10, který říká, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu, pokud stanoví mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Zajímavý je i fakt, že před existencí těchto dvou článků byla česká legislativa nadřazena mezinárodnímu právu, což se ovšem netýkalo otázek řešících lidská práva. Okamžikem, který tento obrat zapříčinil, byl vstup České republiky do Evropské unie. Dalším ústavním zákonem důležitým pro českou zahraniční politiku je zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. Neméně podstatný je ústavní zákon o bezpečnosti České republiky s číslem 110/1998 Sb. Zahraniční politiku významně ovlivňují i mezinárodní smlouvy, konkrétně Smlouva o přistoupení České republiky k Evropské unii,

²⁷ KOŘAN, Michal. *Česká zahraniční politika* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2021-11-10]. Tamtéž, s. 21. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/96>

²⁸ KOŘAN, Michal, ed. *Aktéři a tvorba české zahraniční politiky*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. Politologická řada. S. 34.

dále série Vídeňských smluv – o smluvním právu, o konzulárních stycích a o diplomatických stycích.

Taktéž neústavní zákony mají značný vliv na tvorbu české zahraniční politiky. Právě tyto normy se zabývají konkrétními otázkami a problémy v této oblasti, pro kterou utvářejí i instituty. Na úrovni neústavních zákonů, které mají nižší právní sílu, je například zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, také známý jako kompetenční zákon. Tato právní norma slouží k úpravě působnosti, pravomoci a odpovědnosti jednotlivých ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy. Vedle kompetenčního zákona je též důležitým předpisem například zákon o ochraně utajovaných skutečností č. 148/1998 Sb. či zákon č. 219/2000 Sb., o majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích.

Opomenuta nesmí zůstat ani sublegislativní úroveň, která upravuje zejména vnitřní fungování některých českých institucí. Konkrétně se jedná o ty instituce, které mají význam pro českou zahraniční politiku. Z těchto norem můžeme jmenovat například jednací řád Poslanecké sněmovny, Senátu a vlády či normy, jenž upravují interní fungování některých ministerstev včetně jejich organizace.²⁹

1.4 Aktéři zahraniční politiky a jejich pravomoci

Před tím, než přejdeme k vyjmenování a charakteristice jednotlivých aktérů české zahraniční politiky, bych ráda zmínila, do kterých ideových proudů lze tyto aktéry rozdělit. Konkrétně je lze rozdělit do čtyř proudů, kterými jsou internacionalisté, atlantisté, kontinentalisté a autonomisté. Každá z aktuálně existujících politických stran tíhne k některému z těchto proudů. Podstatné je zmínit to, že většinou ne bezvýhradně. Díky vznikajícím vládním koalicím dochází k pluralitě těchto proudů a výsledná podoba pak ovlivňuje bezpečnostní politiku naší země.³⁰

²⁹ KOŘAN, Michal. *Česká zahraniční politika* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2021-11-10]. S. 7-9. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/96>

³⁰ ZEMANOVÁ, Štěpánka, Radka DRULÁKOVÁ a kol. *Český zahraničněpolitický aktivismus. Možnosti a meze*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 60-61.

1.4.1 Vliv legislativní moci

Zejména od druhé poloviny dvacátého století lze sledovat jev zvaný „reparlamentarizace“, který označuje proces posilování vměšování parlamentu do oblasti zahraniční politiky a bezpečnosti státu. K tomu dopomohla takzvaná euronovela Ústavy, tedy schválení ústavního zákona č. 395/2001 Sb. Ta pozměnila významně model vztahů mezi mezinárodními smlouvami a jinými typy mezinárodněprávních závazků a normativními akty vnitrostátního práva. Současně je v monistickém modelu nedělitelnost práva. Oblast práva vnitrostátního a mezinárodního tedy vytváří jednotný a bezesporný celek. Taktéž byla přijata koncepce primátu mezinárodního práva, kterého se dosahuje tím, že je vnitrostátní právo mezinárodnímu právu podřízeno.³¹

Legislativní moc v podobě Parlamentu je důležitým aktérem v otázce bezpečnosti a obrany státu, jelikož Parlament je odpovědný za rozhodnutí o vyhlášení válečného stavu v případě, že je Česká republika napadena. To platí i v případě společné obrany proti napadení v rámci plnění mezinárodních smluvních závazků. Aby bylo vyhlášení válečného stavu přijato, je třeba získat souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců, zároveň i nadpoloviční většinu všech senátorů. Stejná pravidla platí i pro přijetí usnesení o souhlasu s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky, o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace nebo o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky. Jedná-li se však o vyslání českých ozbrojených sil či o pobyt ozbrojených sil jiných států na území ČR po dobu kratší než 60 dnů, není třeba souhlasu Parlamentu a vláda může takové rozhodnutí učinit; toto platí i pro rozhodnutí o průjezdu cizích ozbrojených sil přes území České republiky či přeletu ozbrojených sil jiných států nad územím ČR, výjimkou není ani rozhodnutí o účasti českých ozbrojených sil na vojenských cvičeních mimo území České republiky nebo účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na našem území. Taková rozhodnutí však neprobíhají bez vědomí Parlamentu, jelikož je vláda povinna Senát i Poslaneckou sněmovnu

³¹ KOŘAN, Michal, ed. *Aktéři a tvorba české zahraniční politiky*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. Politologická řada. S. 48-49.

neprodleně informovat. Parlament pak může taková rozhodnutí vlády zrušit, postačí nesouhlas jedné z komor (je třeba nadpoloviční většiny všech členů).³²

1.4.2 Vliv moci výkonné

1.4.2.1 Role prezidenta

Dle ústavy je prezident hlavou státu a do jeho činnosti spadá i vnější reprezentace státu. V rámci této činnosti tak sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, avšak agenda sjednávání může být přenesena na vládu nebo její jednotlivé členy. Významnou pravomocí prezidenta je i přijímání vedoucích zastupitelských misí a jejich pověřování a odvolávání. Tyto osoby jsou prezidentem jmenovány po předchozím doporučení vlády a návrh podává Ministerstvo zahraničních věcí. Pro prezidenta je v otázce zahraniční politiky velmi důležitá právě další součást moci výkonné – vláda, jejíž podpis (konkrétně předsedy vlády či jím pověřeného ministra) je třeba k provedení některých činností. Takovému institutu se říká kontrasignace a je zakotven v čl. 63 Ústavy ČR. Zajímavostí je, že v některých oblastech zahraniční politiky je Ústava ČR poměrně vágní, nýbrž například nespécifikuje, v jaké lhůtě prezident smlouvu ratifikuje či zda si může klást podmínky pro její podpis. Nespécifikuje ani to, zda prezident jmenuje pouze ty velvyslance, které navrhla vláda. Díky těmto skutečnostem z ústavy vyplývá, že prezident je poněkud autonomním aktérem, jelikož není ze své funkce nikomu a ničemu odpovědný.³³

Výkon prezidentského úřadu má na starosti Kancelář prezidenta republiky, která je zřízena zákonem č. 114/1993 Sb. Zahraniční agendu v podobě shromažďování informací a zpracování podkladů pro jednání a vystoupení prezidenta zajišťuje Odbor zahraniční Kanceláře prezidenta republiky. Tento odbor je dále členěn na Oddělení NATO a EU a Oddělení bilaterální spolupráce, jenž spolupracuje pro účely plnění prezidentských pravomocí s dalšími odbory, jako například s Odborem protokolu. V čele Odboru zahraničního stojí ředitel a jeho zástupce, materiály vytváří referenti-analytici. Zahraniční odbor má rovněž

³² KOŘAN, Michal. *Česká zahraniční politika* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2021-11-10]. S. 10-11. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/96>

³³ KOŘAN, Michal. *Česká zahraniční politika* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2021-11-10]. S. 12-13. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/96>

na starosti ceremoniální výstupy prezidenta, takovými jsou například různé gratulace ke zvolení, kondolence při úmrtí významných a vážených osobností či katastrofách.³⁴

1.4.2.2 Role vlády

Role vlády je velmi důležitá, neboť se jedná o vrcholný orgán výkonné moci. V této rovině však musí fungovat určité kontrolní mechanismy, kterými v České republice disponuje Parlament. Vláda je ve výkonu své moci odpovědná Poslanecké sněmovně. Takový jev lze nazvat ústavním konceptem kreační závislosti vlády. Tento koncept je postaven zejména na dvou klíčových aspektech, a sice na účasti Parlamentu na utváření vlády a účasti Parlamentu při jejím odvolávání. Rovněž je důležitá možnost Parlamentu vyslovit vládě nedůvěru.³⁵

Postavení vlády v rámci zahraniční politiky není ústavně zakotveno, její koordinaci se zabývají až speciální předpisy, konkrétně kompetenční zákon. Zahraniční politika se bude velmi pravděpodobně odvíjet od toho, zda je daná vláda koaliční či nikoliv. Svou roli také bude hrát fakt, zda je koalice jednotná, neboť je třeba k přijetí usnesení na poli zahraniční politiky získat souhlas ministrů ostatních resortů, tedy i těch ministrů z jiných politických stran. Při takovém hlasování má hlas premiéra stejnou váhu jako hlas ostatních členů vlády. Premiérovi ovšem náleží některé důležité pravomoci, jedná se například o výběr členů vlády, organizaci činnosti vlády, řízení schůzí a vystupování jménem vlády. Členové vlády (zejména pak ministr zahraničních věcí) jsou pravidelně zváni na jednání zahraničního výboru.

Je to vláda, kdo rozhoduje o vyslání ozbrojených sil mimo území státu nebo o pobytu cizích ozbrojených sil na našem území, nejdéle však po dobu 60 dnů, jde-li o plnění závazků vyplývajících ze znění mezinárodních smluv o společné obraně proti napadení, účast na mírových operacích podle rozhodnutí mezinárodní organizace, jejíž členem je i Česká republika. V dalších případech je pak vyžadován souhlas Parlamentu.

³⁴ KOŘAN, Michal, ed. *Aktéři a tvorba české zahraniční politiky*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. Politologická řada. S. 67-68.

³⁵ KOŘAN, Michal, ed. *Aktéři a tvorba české zahraniční politiky*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. Politologická řada. S. 35.

Vláda disponuje nástroji, kterými ovlivňuje českou zahraniční politiku. Konkrétně se tak děje prostřednictvím úprav jednacího řádu, čímž se nastavují rámcová pravidla pro proces tvorby zahraniční politiky. Změny v jednacím řádu mohou být pro proces tvorby zahraniční politiky velice významné, neboť se mohou dotýkat i míry a způsobu zapojení jednotlivých aktérů české zahraniční politiky. Jelikož je vláda výkonným orgánem, provádí výkon zahraniční politiky, vytváří ji a významně tak ovlivňuje její povahu. Činností vlády je též řízení a složení Bezpečnostní rady státu, která přímo zasahuje do zahraničních otázek a bezpečnostní politiky státu. Pracovním orgánem Bezpečnostní rady státu je Výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky. Vláda zřizuje také poradní orgány skládající se z členů vlády a odborníků na danou problematiku.

V souvislosti s vládou je třeba zmínit i Úřad vlády, který vykonává činnosti spojené s organizací a odborným či technickým zajištěním chodu výše zmíněných orgánů. Úřad vlády má k dispozici rozsáhlý aparát zajišťující administrativní zázemí nejen vlády jako celku, ale také vlastní agendu ministerského předsedy.

Ministr zahraničních věcí předkládá při zasedání vlády zprávy z jednání Rady pro všeobecné záležitosti EU a Rady pro zahraniční věci EU, informuje se rovněž o výsledcích jednání v dalších radách Evropské unie a jiných mezinárodních organizacích. O složení delegací na takových zasedáních rozhoduje vláda, která také jedná o zahraničních cestách prezidenta, předsedy vlády a ministra zahraničních věcí, tyto cesty taktéž schvaluje. Otázkou je i financování cest, které je závislé na velikosti delegace, což je opět schvalováno na jednání vlády.

Velmi důležitým článkem vlády v oblasti české zahraniční politiky je nepochybně Ministerstvo zahraničních věcí, které je odpovědné za každou mezinárodní smlouvu spadající do jejího resortu. Odpovědnost však může dopadat také na další resort, pokud daná mezinárodní smlouva spadá i do kompetence jiného ministerstva. Ministerstvo zahraničních věcí ve věcech zahraniční politiky spolupracuje s ostatními ministerstvy, nejčastěji je to Ministerstvo průmyslu a obchodu, se kterým *Ministerstvo zahraničních věcí*

*spolupracuje zejména v otázkách zahraniční ekonomické politiky, zahraničního obchodu či tvorby exportu.*³⁶

1.5 Faktory ovlivňující českou zahraniční politiku

Nepochybnou roli v utváření české zahraniční politiky hraje velikost státu. V případě České republiky lze říct, že se jedná o malý stát. K označení státu za malý jsou využívána kvantitativní kritéria, mezi které řadíme rozlohu a počet obyvatel, HDP charakterizující hospodářskou výkonnost, výdaje na zbrojení jako indikátor vojenské síly a jejich kombinace, také sem lze zařadit stupeň technologického a vědeckého vývoje. Svou podstatnou roli hrají i takzvané nehmotné zdroje moci, mezi které řadíme například kvalitu diplomacie, stabilitu politického systému, národní charakter, kulturu a identitu, sociální soudržnost atd. Malé státy mají určité typické vzorce chování, jako je nízká míra zapojení do celosvětového dění; specializace na určitou geografickou oblast; limitovaný rozsah zahraničněpolitických agend; upřednostňování diplomatických a ekonomických nástrojů zahraniční politiky před vojenskými; důraz na hodnoty, ideje, internacionalismus a mezinárodní právo; aktivní zapojování do mezinárodních režimů a mezinárodních organizací; zaujímání neutrálních postojů k velmocenským sporům; spoléhání na ochranu, spolupráci i materiální pomoc velmocí; úsilí o rozvoj mezinárodní spolupráce a eliminaci konfliktů s jinými aktéry mezinárodních vztahů a koncentrace zahraničněpolitických zdrojů na zajištění bezpečnosti a přežití.³⁷ Česká republika ale chce ve snaze nebýt malým státem mířit v oblasti zahraniční politiky k již zmíněné etické politice, neboť právě ta by zlepšovala její tvář a pověst. Tato snaha by však řadila Českou republiku spíše mezi střední mocnosti, což s jistotou nelze říct, jelikož zahraničněpolitické dokumenty České republiky pracují spíše s verzí opačnou. Pracují tedy s tím, že Česká republika je malý stát, který je závislý na okolních mocnostech a prostředí.

Dalším faktorem, který ovlivňuje českou zahraniční politiku, může být historická zkušenost, která je v případě České republiky velmi bohatá. Česká

³⁶ KOŘAN, Michal. *Česká zahraniční politika* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2021-11-10]. S. 13-19. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/96>

³⁷ ZEMANOVÁ, Štěpánka, Radka DRULÁKOVÁ a kol. *Český zahraničněpolitický aktivismus. Možnosti a meze*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. S. 32-34.

republika se však v některých případech distancuje od své minulosti, například v případě komunistického režimu panujícího v tehdejší Československu. Naopak se ráda hlásí a odvolává k meziválečné době a masarykovské tradici. Právě tato historická zkušenost zapřičiňuje fakt, že Česká republika tíhne spíše k Západu, který považuje za demokratický, a naopak odmítá Východ.

Proměnnou, která hraje v utváření české zahraniční politiky taktéž svou roli, je i její tradice, která je úzce spjata s některými obdobími, a to konkrétně první světovou válku a období meziválečného Československa. Co tedy utváří tradici české zahraniční politiky? Jistě by se za ni dala označit orientace na demokratický Západ a s tím související odpor vůči nedemokratickým režimům, hledání podpory v zahraničí a domácím odboji nebo také upřednostňování multilaterálních vztahů. Tato tradice je však spjata s velmi krátkým obdobím v historii českého státu, a tak její vliv není tak silný.

Antigeopolitická tradice českého politického myšlení je dalším z faktorů ovlivňujících utváření české zahraniční politiky. Zde je důležité zmínit dvě osoby, které jsou s českou antigeopolitikou úzce spjaty, a to sice T. G. Masaryka a V. Havla. Masaryk i Havel odmítají jakési uctívání moci a na tom založenou politiku a spojují politiku a demokracii s osobní odpovědností. Důležité také pro ně bylo sebeomezení, ke kterému by mělo docházet bez vnějšího donucení v podobě nátlaku společnosti. Mělo by tedy vycházet z vlastní vůle politika. Taktéž se politicky orientují na Západ a tíhnou k přirozenému právu, podle kterého je člověk racionální a společenská bytost, ve světě funguje morální řád a opravdovým zájmem lidstva je žít v míru bez konfliktů. Podle V. Havla je důležité převzít odpovědnost i za jednotlivce žijící za hranicemi našeho státu, neboť všichni máme právo na spravedlivý a důstojný život, což by mělo převyšovat princip suverenity.³⁸

Faktory ovlivňující českou zahraniční politiku se váží i k aktérům v této oblasti. Zde velmi záleží na jejich povaze, což ovlivňuje to, do jaké míry jsou svázáni konkrétními kompetenčními zákony, do jaké míry se v jejich působení mohou projevat jejich vlastní představy o zahraniční politice, do jaké míry je jejich organizace pevně zakotvena a uznávána jako aktér zahraniční politiky či do jaké míry se věnuje specifickým tématům. Nejen povaha samotného aktéra hraje

³⁸ WAISOVÁ, Šárka. *Tíha volby: česká zahraniční politika mezi principy a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011. S. 11-16.

svou roli, důležitá je také povaha zahraničněpolitické agendy. Zahraničněpolitický proces se často liší s ohledem na různá zahraničněpolitická témata. Zde je nutno podotknout, že ne všechna témata zapojí do rozhodovacího procesu všechny aktéry zahraniční politiky.³⁹

1.6 Bezpečnostní a lidskoprávní aktivismus v české zahraniční politice

Bezpečnost bývá označována jako jedna ze základních hodnot a priorit každého státu. Základní funkcí a primárním úkolem státu je zajištění jeho existence, svrchovanosti a územní celistvosti. Právě tento fakt je příčinou specifčnosti rozhodovacích procesů v bezpečnostních otázkách oproti ostatním rozhodovacím procesům, neboť ostatní otázky již existenci a funkčnost státu předpokládají. Povaha bezpečnostní oblasti se odvíjí od velikosti státu, velmocí tak disponují prostředky, kterými státy malé nedisponují. Lze také říct, že cíle malých států bývají skromnější. Projevuje se zde i fakt, že autonomní jednání v mezinárodních vztazích je u malých států poněkud omezené, protože je zde určitá nutnost spoléhat na ostatní státy, instituce a procesy.

Bezpečnostní výzvy se během let měnily a tradiční teritoriální hrozby jsou nahrazovány rozmanitými riziky. Současné prostředí dává malým státům větší možnosti aktivismu k posilování svého postavení v mezinárodních vztazích a v bezpečnostní sféře, dokonce i aktivně působit na vnější prostředí.

Některé státy jsou zranitelnější než jiné, což lze odvodit z mnoha faktorů. Mezi ty nepodstatnější patří například geografická poloha, vojenská síla, míra sociální soudržnosti či ekonomická výkonnost. Vztáhneme-li tyto faktory na Českou republiku, lze z hlediska geografické polohy tvrdit, že exponovaná poloha ve středu Evropy způsobuje periodický střet zájmů regionálních i světových velmocí, což má za následek zvýšenou bezpečnostní zátěž. V současnosti však ve střední Evropě vládne relativní klid, a tak není Česká republika vystavena hrozbě pro přežití. Co se bezpečnostních hrozeb (např. organizovaný zločin, terorismus, extremismus, migrace, přírodní katastrofy) týče, zde je faktem, že malé státy se s těmito hrozbami vypořádávají poněkud obtížněji.

³⁹ KOŘAN, Michal. *Česká zahraniční politika* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2021-11-10]. S. 20. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/96>

Podíváme-li se na současné bezpečnostní prostředí v mezinárodním kontextu, ve kterém se pohybuje i Česká republika, zjistíme, že ho lze charakterizovat několika základními rysy. Prvními z nich jsou globalizace a interdependence, které mají potenciál příležitosti i hrozby. Dalším rysem je to, že hrozby se netýkají jen vojensko-politické oblasti, nýbrž také ekonomické, sociální či environmentální oblasti. Hrozby jsou také stále méně předvídatelné a mají často asymetrický charakter. Charakteristikou je též to, že vnitřní a vnější oblasti bezpečnosti se velmi prolínají. Státu nehrozí jen vojenské hrozby, ale i ty nevojenské, které spočívají například v omezení či přerušení dodávek strategických surovin, migraci, globální nerovnosti či hospodářské a finanční kriminalitě. V souvislosti s Českou republikou lze jmenovat několik hrozeb, kterým ČR musí z bezpečnostního hlediska čelit. *Mezi tyto bezpečnostní hrozby patří oslabování mechanismu kooperativní bezpečnosti i politických a mezinárodněprávních závazků v oblasti bezpečnosti, nestabilita, konflikty v euroatlantickém prostoru, terorismus a extremismus, kybernetické útoky, negativní hlediska migrace, organizovaný zločin, ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury, přírodní a antropogenní pohromy, jiné mimořádné události či již zmíněné přerušení dodávek strategických surovin a energie.*

Aby nebyla Česká republika v očích ostatních mocností zranitelnou, navazuje nejrůznější multilaterální a spojenecké spolupráce. Nejvýznamnějšími jsou členství v Evropské unii, Severoatlantické alianci či Organizaci spojených národů. Důležité je ale říct i to, že Česká republika neulpívá pouze ve snaze nebýt zranitelnou, neboť se také uchopuje iniciativy v této oblasti a posiluje tak svou moc. Toto posilování moci je ovlivněno třemi faktory, kterými jsou politická vůle, rozpočet a institucionální koordinace.⁴⁰

Lidská práva jsou pro západní společnost stěžejním tématem. Pro Českou republiku je v této oblasti důležitá historická zkušenost, která mimo jiné pochází z totalitní minulosti, kdy byla základní lidská práva konstantně potlačována. Zpočátku tak lidskoprávní aktivismus ČR sloužil spíše jako nástroj k překonávání zranitelnosti a zabránění opakování historických zkušeností, avšak faktem zůstává, že žádný stát není zcela schopen eliminovat na svém území porušování

⁴⁰ ZEMANOVÁ, Štěpánka, Radka DRULÁKOVÁ a kol. *Český zahraničněpolitický aktivismus. Možnosti a meze*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 52-57.

lidských práv. Česká republika se od dob své samostatnosti pravidelně řadí mezi země, které se dobře umisťují v mezinárodním srovnání (existuje celá řada kvantitativních hodnocení, např. škála politického útlaku).⁴¹

To, do jaké míry bude do zahraniční politiky promítnuta lidskoprávní agenda, se ve velké míře odvíjí od společenské poptávky, která v této rovině nikdy v ČR nebyla příliš silná, což je *důsledkem nižší míry post-materialismu v české společnosti a reality transformačních procesů, která byla doprovázena ekonomickými a sociálními problémy*. Lze také sledovat, že ne všechny parlamentní politické strany lidskoprávní agendě věnují pozornost, avšak s postupem času se ukazuje čím dál tím výraznější příklon k lidským právům.⁴²

V kapitole věnující se aktérům české zahraniční politiky jsem v jejím úvodu zmínila proudy, do kterých lze tyto aktéry rozdělit, přičemž nyní na tento úsek navážu ve spojitosti s lidskými právy a jejich podporou. Každý z proudů totiž poskytuje jiný náhled na tuto oblast. Internacionalisté kladou na lidská a občanská práva velký důraz, zejména pak aktivistická odnož internacionalistů. Autonomisté zase lidská práva považují za záležitost, jenž by měla zůstat čistě v rámci jednotlivých států. Dále lze rozlišovat i pragmatiky, kteří lidská práva neupřednostňují, ba naopak je spíše upozadují na úkor například ekonomických vztahů. Za jednoho z představitelů pragmatického tábora lze považovat i současného prezidenta M. Zemana.⁴³

2. Česká zahraniční politika na Blízkém východě

2.1 Blízký východ – pojem a charakteristika regionu

Nejprve bych se pozastavila nad pojmem Blízký východ, jelikož jeho používání může vyvolávat rozpory. Důvodem je fakt, že tento termín se může jevit jako poněkud evropocentrický, nicméně prakticky stejné území pod sebe subsumuje i pojem Střední východ. Ke splynutí těchto dvou pojmů došlo nejspíše

⁴¹ ZEMANOVÁ, Štěpánka, Radka DRULÁKOVÁ a kol. *Český zahraničněpolitický aktivismus. Možnosti a meze*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. S. 129-131.

⁴² ZEMANOVÁ, Štěpánka, Radka DRULÁKOVÁ a kol. *Český zahraničněpolitický aktivismus. Možnosti a meze*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. Tamtéž, s. 136-138.

⁴³ BÍLKOVÁ, Veronika. Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky. ČEJKA, Marek a kol. *Česká zahraniční politika v roce 2016: Analýza ÚMV* [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2017, s. 391 [cit. 2022-02-21]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/ceska-zahranicni-politika-v-roce-2016-analyza-umv>

po první světové válce a od té doby jsou vnímána jako synonyma. Před první světovou válkou byly chápány jako Blízký východ Osmanská říše a Balkán. Termín Střední východ označoval oblast Persie, Afghánistánu, Kavkazu a Střední Asie.⁴⁴ Blízký východ lze vnitřně dělit na tři subregiony, a to sice na Maghrib, Perský záliv a Arabsko-izraelský subregion. Jedná se o region velmi specifický, který má mnoho charakteristických rysů. V minulosti, současnosti a velmi pravděpodobně i budoucnosti zde dochází k interakcím, a to jak ke kooperativním, tak i konfliktním. Poměrně důležitou roli v tomto regionu hrají i nestátní aktéři, o kterých mluvíme v souvislosti s nevládními organizacemi, transnacionálními ozbrojenými skupinami či tradičními kmeny. Tyto entity si často nárokují nezávislost, a to i přesto, že nejsou mezinárodně uznány jako suverénní organizace.⁴⁵

Ač není blízkovýchodní společnost čistě arabská, své podstatné místo zde tato kultura zaujímá. Od jisté doby se ale arabská kultura potýká s výzvami, které zahrnují spory se západními mocnostmi. Došlo k vytvoření jakéhosi nového globálního prostředí, ve kterém tato kultura těžko hledá se svými tradicemi místo, v důsledku čehož dochází ke ztrátě vlastní identity. Arabská kultura je dosti odlišná od té naší, což je jistě zdrojem vzájemného nepochopení, které často může pramenit ve spory. Obecně lze arabskou společnost dělit na beduínskou (příslušníci nomádských kmenů) a usedlou (zemědělské obyvatelstvo oáz a vesnic).⁴⁶

Podíváme-li se na blízkovýchodní region z pohledu ekonomického, lze tvrdit, že se jedná o oblast rozvojovou. Toto tvrzení lze podpořit faktem, že ve vývozu zemí tohoto regionu převažují suroviny, významnou složku pak tvoří surová ropa a zemní plyn. Z určitého pohledu je ekonomika těchto zemí specifická. Velmi významnou roli zde hraje ropa, která má schopnost ovlivňovat ekonomické i politické procesy, a to i přesto, že se jedná o vyčerpatelný zdroj. Značně hýbá i mezinárodně politickou sférou. Podíl HDP bývá v těchto zemích nízký, neboť zde

⁴⁴ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015. S. 12.

⁴⁵ PONÍŽILOVÁ, Martina. *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu: formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945-2015*. Praha: Dokořán, 2016. Bod (Dokořán). S. 20-22.

⁴⁶ MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. S. 85-86.

díky pouštím není příliš příležitostí pro pěstování plodin. Největší podíl v průmyslu je tvořen průmyslem těžebním. Tempo růstu ekonomiky je u blízkovýchodních zemí nižší než u některých ostatních rozvojových států.⁴⁷ Lze konstatovat, že pro blízkovýchodní státy je ropa ústředním tématem, zřejmě i proto vznikla v květnu 1981 Rada pro spolupráci v Zálivu (GCC), jejíž zakládající dokument podepsalo 6 zemí, konkrétně Bahrajn, Katar, Kuvajt, Sultanát Omán, Království Saúdské Arábie a Spojené arabské emiráty. Tyto země spojuje to, že jejich ekonomiky jsou poměrně specifické. Jak je výše řečeno, ve struktuře vývozu převažují suroviny, zejména tedy ropa a zemní plyn. Ropu lze považovat za stěžejní příjem pro ekonomiky zemí GCC.⁴⁸

Nyní nahlédneme na státy Blízkého východu z trochu jiného úhlu pohledu, a sice toho náboženského. Lze tvrdit, že sociální a kulturní život v tomto regionu je poněkud specifický, nýbrž se v těchto oblastech velmi často odráží náboženství, zejména to islámské. Právě islámskému náboženství budu tento krátký úsek věnovat, ač blízkovýchodnímu regionu nevládne absolutně. Vznik islámu, který můžeme datovat do počátku 7. století n. l., a jeho nástup znamenal v blízkovýchodní oblasti hlubokou změnu. Velmi často je jím ovlivněn politický život, neboť vlády většiny muslimských zemí jsou nedemokratické, často se jedná o režimy diktátorské. Otázkou však je, zda je islám tím hlavním důvodem pro nízkou úroveň demokracie v blízkovýchodních zemích.⁴⁹ Politický islám nelze definovat pouze jako násilný a plný teroru, ač tato specifika označují jedno z křídel politického islámu. Naproti tomuto extremismu totiž stojí islamismus, který k dosažení svých cílů volí raději promyšlenou strategii s právními prostředky. I přesto, že toto tvrzení nekoresponduje s všeobecným povědomím obyvatelstva západních zemí o islámu, hlásá o sobě islám, že naplno dodržuje lidská práva, ba dokonce disponuje rozsáhlejším soupisem než západní svět. Důležité je však říct, že toto srovnání není úplně šťastné, neboť všem islámským vyhlášením

⁴⁷ MAITAH, Mansoor. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. S. 11.

⁴⁸ MAITAH, Mansoor. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Tamtéž, s. 93-94.

⁴⁹ MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. S. 13-15.

lidských práv předchází preambule, ve které je obsaženo právo *šaría*.⁵⁰ O islámskému právu *šaría* lze říct, že se jedná o jakýsi zákon, který vládne zejména náboženskému životu. V této souvislosti je za jediného zákonodárce považován Bůh a jediným božím právem je právo *šaría*. V západních zemích je však pojem právo chápán jiným způsobem, a tak naše pojetí práva spíše definuje termín *fikh*, který označuje lidský výtvar, nikoliv božský. Islámské právo je jakýmsi naplněním božího přikázání skutkem, vedle něhož neexistuje jiné právo. V islámském světě tedy neexistuje dualismus, který je typický pro naši kulturu, nýbrž se jedná o jednotný svět, kde světskost a religiozita splývají. Islámské právo se vyznačuje tím, že upravuje všechny myslitelné formy lidského chování a aspekty lidského života, velkou roli zde sehrává individuální svědomí člověka. Za prameny lze z formálního hlediska považovat Korán a *sunnu*. Vedle těch ale existuje i *idžmá*, jakožto konsensus islámského společenství o určitých pravidlech, a *kijás*, kterým bychom označili jakési analogické uvažování právníků, kterým se zaplňují mezery v právu (podobně jako v případě analogie v našem právním systému).⁵¹

Vhodné je též odlišit sunnitský a šíitský islám. Podíváme-li se podrobněji na islám sunnitský, zjistíme, že je založen na víře, že vládce muslimské komunity musí pocházet z Mohamedova kmene Kurajšovců a musí být komunitou zvolen a potvrzen. Tento vůdce je nazýván *chalífou*. Podle šíitských muslimů však vládcem může být pouze příbuzný Mohameda, který je nazýván *imámem* (ten je ve skrytosti a s věřícími komunikuje pomocí vzkazů). Tohle je jeden z příkladů, které ukazují rozdíly mezi těmito dvěma skupinami. Jejich názory se liší i v pohledu na svatou knihu islámu Korán, neboť sunnité jsou proti hledání skrytého významu v současném textu Koránu, naproti tomu šíité se k těmto skrytým vnitřním významům uchylují, avšak s tím, že tyto skryté významy znají pouze imámové. Obecně lze vztah těchto dvou stran nazvat za nepřátelský. Stěžejními tématy tohoto sporu byly vedle „správného“ textu Koránu také tradice a právní otázky.⁵²

⁵⁰ SCHIRRMACHER, Christine. *Islám a západní společnost*. Přeložil René DRÁPALA. Praha: Návrat domů, 2017. S. 14.

⁵¹ MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. S. 38-40.

⁵² SCHIRRMACHER, Christine. *Islám a západní společnost*. Přeložil René DRÁPALA. Praha: Návrat domů, 2017. S. 107-108.

V souvislosti se zeměmi Blízkého východu nelze opomenout nechvalně známý Islámský stát, neboť právě nárůst nestátních ozbrojených aktérů hlásících se k radikálním islamistickým ideologiím určitým způsobem ohrožuje Evropu jako celek. Jeho de facto předchůdcem byla *Organizace tawhídu a džihádu*, jenž byla založena roku 1999 Abú Mus'aba az-Zarqawíhem (původem z Jordánska). Právě z této organizace se později vyvinul Islámský stát, o kterém slýcháme dodnes a do jisté míry kazí image blízkovýchodního regionu. Své bojové zkušenosti získával az-Zarqawíh v Afghánistánu, poté se ale přesunul do oblasti Íránu, Kurdistánu a Sýrie. Povědomí o této osobnosti začala veřejnost získávat v souvislosti s 11. zářím a válkou v Íráku. Taktika jeho organizace, jež spočívala například v sebevražedných bombových atentátech proti šíitským svatyním a sunnitským civilistům, se stala po nějaké době proslulou a jeho jméno se dostávalo čím dál více do povědomí lidí. Ač se sebevražedné atentáty mohou jevit jako největší zřůdnost této organizace, další úrovní krutosti se stalo stínání hlav západních rukojmí, které bylo často zdokumentované pomocí video nahrávky, jejíž součástí byl i projev az-Zarqawího. Aby dokázal a slíbil svou věrnost Usámovi Bin Ládinovi, přejmenoval svou organizaci v roce 2004 na al-Qá'ida v Mezopotámii (též al-Qá'ida v Íráku). V roce 2006 byl však az-Zarqawí usmrcen a v přední pozici organizace ho vystřídal al-Baghdádí, rovněž tak došlo k přejmenování organizace na Islámský stát Íráku.⁵³

2.2 Země Blízkého východu

2.2.1 Izrael

Izrael je stát, jenž se nachází v oblasti jihozápadní Asie a jeho hlavním městem je Jeruzalém. Oficiálním jazykem je hebrejšтина a národní měnou je nový izraelský šenk. Podle aktuálních dat má Izrael 9,4 milionu⁵⁴ obyvatel. Současným prezidentem je Jicchak Herzog, která je hlavou parlamentní zastupitelské demokratické republiky s všeobecným volebním právem. Současným předsedou vlády je Naftali Bennett. Národnostně je Izrael složen z židovského a arabského

⁵³ BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, ed. *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. Praha: Academia, 2016. Orient (Academia). S. 19-20.

⁵⁴ *World population data sheet 2021* [online]. Population Reference Bureau, 2021 [cit. 2022-01-04]. S. 13. Dostupné z: <https://www.prb.org/wp-content/uploads/2021/08/letter-booklet-2021-world-population.pdf>

obyvatelstva a menšin. Obyvatelé Izraele jsou především vyznavači judaismu, islámu a křesťanství.

Ač geografické názvy Izrael a Palestina spolu velmi úzce souvisí, nelze je spolu vzájemně zaměňovat a je třeba si jejich původ pro správné pochopení vysvětlit. Původ těchto dvou názvů lze nalézt už v Bibli, konkrétněji v Tóře. Prapůvodně se pojem Izrael nevztahoval ke geografickému pojmenování určitého území. Palestina, arabsky Filastín, je název odvozený od biblického národa Filištínů, jenž nejspíš pochází z Balkánu a Egejských ostrovů. V biblických dobách byl národ Filištínů nepřitelem židovského obyvatelstva. Dnešní Palestinci však s tímto národem nemají etnicky takřka nic společného. Geografické pojmenování Palestina se objevuje v novodobých dějinách v názvu britského mandátního území Palestina. V roce 1948 však došlo ke změně, která způsobila, že Palestinští Židé název Palestina zamítli a rozhodli se pro název Izrael, čímž se stali Izraelci. V současné době za Palestince označujeme převážně arabské obyvatelstvo pásma Gazy a Západního břehu Jordánu. S těmito pojmy úzce souvisí i termín izraelští Arabové, který je uměle vytvořen Izraelem a nelze ho zaměňovat s pojmem Palestinci. Termín izraelští Arabové, jak název napovídá, označuje arabské obyvatelstvo Izraele, které má na rozdíl od Palestinců občanství Izraele. Izraelec tedy nemusí mít nutně židovské kořeny. Pojmem Svatá země, který se jeví jako poměrně neutrální a respektující pojem ke všem třem náboženstvím (judaismus, křesťanství a islám), lze označit území dnešního Izraele a Palestinské autonomie.⁵⁵

Své podstatné místo v izraelské kultuře má pojem sionismus, kterým se označuje novodobý židovský nacionalismus. Je velmi úzce spjatý s touhou Židů po vlastním státě. Konkrétně byla tato snaha v roce 1896 formulována Theodorem Herzlem jako *snaha o legálně zajištěný prostor pro židovské obyvatelstvo na území Palestiny*. Důležité je však říct, že pojem sionismus nelze stavět na roveň s židovstvím a judaismem, ač tomu tak v dobách minulých někdy bývalo (zejména

⁵⁵ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015. S. 10-11.

komunisté Židy označovali pejorativně za sionisty). Lze tedy tvrdit, že ne každý Žid je sionista.⁵⁶

Nepřátelství mezi Palestinci a Izraelci, které je již po několik desetiletí hmatatelné, je utvrzeno vznikem některých hnutí a organizací. Asi nejznámějším hnutím je palestinské radikálně islamistické hnutí Hamás, které oficiálně vzniklo v roce 1987, avšak jeho vznik naznačovaly některé okolnosti již dříve. V překladu lze Hamás nazývat jako Hnutí islámského odporu *a jeho hlavním cílem je porážka Izraele a vytvoření islámské Palestiny*. Konflikty však hnutí Hamás nevede pouze s Izraelem, nýbrž i s palestinským sekulárně-nacionalistickým hnutím Fatah.⁵⁷ Hamás je nechvalně znám pro své teroristické útoky, avšak jeho aktivita zdaleka nespočívá jen v tom. Cílem totiž není jen teror vůči Izraeli a dalším subjektům, nýbrž vykonává i charitativní činnost vůči Palestincům, které postihla chudoba. V případě těchto činností, které zahrnují o provozování vlastních škol či systému sociálního zabezpečení, mluvíme o civilním křídle Hamásu. Naproti tomu ale stojí militantní křídlo, Brigády Kasám, které páchá již zmíněné útoky na vojenské i civilní subjekty.⁵⁸

2.2.2 Sýrie

Syrská arabská republika, častěji známá jako Sýrie, je státem, jenž se nachází v jihozápadní Asii a rovněž spadá do regionu Blízkého východu. Cesta ke vzniku nezávislé Syrské arabské republiky byla trnitá, neboť po první světové válce připadla Sýrie do správy Francie, čímž vznikl francouzský mandát. S touto situací nebylo syrské obyvatelstvo spokojeno a několikrát došlo k povstáním. Syrská nezávislost byla vyhlášena v roce 1941, avšak nevydržela dlouho, neboť ji ještě v témže roce opět obsadila Francie. Syrská samostatnost pak byla obnovena v roce 1946, kdy OSN donutila francouzské okupační jednotky k opuštění území. Na pár let se pak roku 1958 stala Sýrie společně s Egyptem součástí nově vzniklého útvaru, a sice Sjednocené arabské republiky. Ten však kvůli

⁵⁶ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015. Tamtéž, s. 22-23.

⁵⁷ ČEJKA, Marek. Palestinské hnutí Hamás. *Encyklopedie Migrace* [online]. 28. 12. 2017 [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/palestinske-hnuti-hamas/>

⁵⁸ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015. S. 173.

hospodářské nejistotě a omezování demokratických svobod, na které nebyl Egypt zvyklý, zanikl.⁵⁹

Hlavním městem této blízkovýchodní země je Damašek. Podle aktuálních dat žije v Sýrii 20,4 milionu⁶⁰ obyvatel. Podíváme-li se na tuto zemi z hlediska státního zřízení, zjistíme, že se jedná o poloprezidentskou republiku. V současné době je prezidentem Sýrie Bašár al-Asad a předsedou syrské vlády Husajn Arnous. Syrskou měnou je syrská libra. Oficiálním úředním jazykem je arabština, avšak se lze v tomto regionu setkat i s kurdštinou, arménštinou či francouzštinou. Země je poměrně zajímavá z pohledu náboženství, neboť zde dochází k průniku sunnitských muslimů, muslimských sekt, křesťanů a židů, avšak naprostá většina syrského obyvatelstva se přiklání právě k sunnitským muslimům. Velmi početnou etnickou menšinou, jenž je v Syrské arabské republice zastoupena, jsou Kurdové.

Právě Kurdové jsou pro Sýrii poměrně klíčovou otázkou k řešení. Obecně o této menšině lze říct, že se původem jedná o indoevropský národ, jehož zhruba třetina z celkových 30 milionů příslušníků žije v Turecku. Významné komunity jsou tvořeny ale i v ostatních státech, mezi něž patří i Sýrie (dále Írán, Arménie či Gruzie). Velmi zajímavou charakteristikou je to, že se de facto jedná o největší národ, který nedisponuje svým vlastním státem. Od roku 1991 má však tento národ uznané autonomní území s regionální vládou a parlamentem, jenž se nachází na severu Iráku. A jak se ke kurdské autonomii staví vláda Sýrie? Jednoduše řečeno ji odmítá. Celkově v Sýrii žije zhruba 2 miliony Kurdů, což je zhruba desetina syrského obyvatelstva.⁶¹ Kurdové v Sýrii obývají území, která se jeví jako poměrně strategická, neboť jsou mimořádně úrodná. Rovněž se na těchto územích nachází oblast ropných polí Rumajlá. Není tedy pochyb o atraktivnosti kurdských území v Sýrii, neboť tyto skutečnosti nasvědčují tomu,

⁵⁹ BAHBOUH, Charif. *Sýrie: Historie – kultura – geografie*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2005. S. 71-80.

⁶⁰ *World population data sheet 2021* [online]. Population Reference Bureau, 2021 [cit. 2022-01-21]. S. 13. Dostupné z: <https://www.prb.org/wp-content/uploads/2021/08/letter-booklet-2021-world-population.pdf>

⁶¹ Kurdové. Třicetimilionový národ bez vlastního státu, který pomohl porazit islamisty. *Česká televize* [online]. 10. 10. 2019 [cit. 2022-01-22]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2947403-kurdove-tricetimilionovy-narod-bez-vlastniho-statu-ktery-pomohl-porazit-islamisty>

že je kurdské území poměrně lákavou kořistí.⁶² Po mnoho let se kurdské menšině ze strany Sýrie dostávalo jen diskriminace, zejména při snahách o uznání kulturních a politických práv. Malou jiskrou naděje pro Kurdy byl okamžik, kdy syrský prezident Bašár Asad udělil občanství asi 300 tisícům Kurdů, stalo se tak po počátku občanské války v Sýrii.⁶³ Kurdové jsou zastupováni Stranou demokratické unie (PYD), která disponuje ozbrojeným křídlem YPG a YPJ, tedy Lidové obranné jednotky. PYD je syrskou odnoží Kurdské strany pracujících (PKK), což je povstalecká skupina, jenž operuje v Turecku, Íráku a Íránu.⁶⁴

Jak je výše zmíněno, ústřední osobností aktuálního dění v Sýrii je Bašár al-Asad. Poslední volby vyhrál v květnu 2021, avšak o legitimitě těchto voleb by se dalo dlouze polemizovat. Současně s Asadem totiž kandidovali dva další kandidáti, avšak ti byli pro veřejnost téměř neznámí. Asad nakonec podle oficiálních výsledků získal 95,1 % hlasů, čímž získal svůj již čtvrtý mandát. Důležité je také podotknout, že v Sýrii již půl století vládne Asadův klan. Část syrských obyvatel svůj názor ve volbách ani vyjádřit nemohla, zejména se jednalo o ty části syrského území, které nemá centrální syrská vláda pod kontrolou.⁶⁵

Charakteristickým rysem pro dnešní Sýrii je chudoba, která vládne napříč zemí zejména z důvodu války v Sýrii. Uvádí se, že v chudobě žije přes 80 % obyvatelstva. Velmi podstatná část Syřanů (více než polovina) nemá dostatek potravin či běžný přístup k pitné vodě. Válka přinesla i inflaci, která významnou měrou ovlivňuje tamní život, neboť způsobuje růst cen potravin a dalšího zboží, které je k životu potřebné. Tyto věci je navíc velmi často potřeba dovážet. Problémem je i vysoká nezaměstnanost, která atakuje hodnotu 60 %. Za zmínku stojí fakt, že fungování některých syrských domácností je téměř závislé na zahraniční pomoci. Nemusí jít jen nutně o pomoc humanitární, nýbrž i o finanční

⁶² KLICPEROVÁ, Lenka a Markéta KUTILOVÁ. *Islámskému státu na dostřel: válka v Sýrii očima novinářek Lenky Klicperové a Markéty Kutilové*. Praha: Mladá fronta, 2015. S. 117.

⁶³ Kurdové. Třicetimilionový národ bez vlastního státu, který pomohl porazit islamisty. *Česká televize* [online]. 10. 10. 2019 [cit. 2022-01-22]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2947403-kurdove-tricetimilionovy-narod-bez-vlastniho-statu-ktery-pomohl-porazit-islamisty>

⁶⁴ KLICPEROVÁ, Lenka a Markéta KUTILOVÁ. *Islámskému státu na dostřel: válka v Sýrii očima novinářek Lenky Klicperové a Markéty Kutilové*. Praha: Mladá fronta, 2015. S. 116-117.

⁶⁵ MACHÁČEK, Štěpán. Sýrii dalších sedm let povede prezident Bašár Asad. K volbám nemohla téměř polovina obyvatel. *IROZHLAS* [online]. Damašek, 27. 5. 2021 [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/volby-syrie-basar-asad-obcanska-valka_2105272202_zuj

prostředky, které zasílají rodiny ze zahraničí. Velká část obyvatelstva ani nežije ve svých vlastních domovech, buď uprchli do okolních států, nebo žijí mimo svůj domov v rámci Sýrie, například v táborech.⁶⁶

V současnosti je v souvislosti Sýrií aktuální občanská válka, jejíž kořeny lze hledat v událostech spojených s tzv. arabským jarem, kterým označujeme vlnu odporu, která v některých arabských zemích započala v roce 2010 sebeupálením tuniského obchodníka se zeleninou M. Buazíího. V Sýrii občanská válka odstartovala v roce 2011, a to protivládními demonstracemi proti polovojenské diktatuře B. Asada, který na protesty reagoval krutými represemi. Není tak divu, že se jedná o jeden z nejkrvavějších konfliktů v syrské historii, který vyhnal z domovské země miliony uprchlíků a ukončil život statisíců lidí.⁶⁷ Do tohoto syrského konfliktu se s postupem let zapojily i některé světové mocnosti a Sýrie se stala jakousi *arénou regionálního soupeření* mezi Íránem a jeho oponenty. Teherán totiž podporuje Asadův režim, který je stejně tak klíčový pro Rusko. Lze tvrdit, že bez ruské podpory by Asadova armáda by dlouhé roky bez bojů vůbec neměla šanci. Naproti tomu však stojí druhá strana celého konfliktu, která je pod záštitou sunnitské Saúdské Arábie, která v tomto konfliktu vidí příležitost svrhnout panující režim. Tato strana je zas na oplátku podporována USA. Situace je opravdu velmi chaotická i z toho důvodu, že opozice není jednotná (je tvořena arabskými sunnitskými nacionalisty, v Sýrii zakázaným Muslimským bratrstvem, socialisty a etnickými menšinami), tudíž nahrává faktu, že Asadův režim sehraje velmi důležitou roli v stabilizaci země. Velmi silnými skupinami operujícími v syrském konfliktu jsou ovšem i Islámský stát v Íráku a aš-Šámu a Kurdové, kteří jsou zastupováni Stranou demokratické unie s ozbrojenými křídly YPG a YPJ.⁶⁸

⁶⁶ KUBÁTOVÁ, Eliška. 10 let od začátku války zůstává situace v Sýrii zoufalá. ‚Bez pomoci by dnes řada lidí nepřežila,‘ říká expert. *Český rozhlas* [online]. 15. 3. 2021 [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/syrie-valka-konflikt-chudoba-osn-clovek-v-tisni-basar-asad-humanitarni-krize_2103150534_eku

⁶⁷ Před deseti lety se prohnalo Blízkým východem „arabské jaro“. Ohně revoluce v některých zemích hoří dodnes. *Česká televize* [online]. 17. 12. 2020 [cit. 2022-01-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3242226-pred-deseti-lety-se-prohnalo-blizkym-vychodem-arabske-jaro-ohne-revoluce-v-nekterych>

⁶⁸ KLICPEROVÁ, Lenka a Markéta KUTILOVÁ. *Islámskému státu na dostřel: válka v Sýrii očima novinářek Lenky Klicperové a Markéty Kutilové*. Praha: Mladá fronta, 2015. S. 115-117.

2.2.3 Írán

Další zemí, na kterou se v této bakalářské práci zaměřím, je Írán. Írán, dříve nazýván Persie, je jedním z blízkovýchodních států, který významnou měrou ovlivňuje dění v tomto specifickém regionu. Írán se musel vypořádat během své historie s okupacemi, konkrétně s těmi z roku 1941 ze strany Británie a Sovětského svazu, neboť právě pro Sovětský svaz se íránské území zdálo jako strategický stát pro jeho zásobování ropou. Navíc zde panovala obava, že by mohla ropa putovat do nepřátelského Německa. Druhá světová válka tak byla krušným obdobím i pro Íránce, neboť si z ní kromě zpustošené ekonomiky odnesli i pošramocenou pověst.⁶⁹

Hlavním městem Íránu je Teherán. Aktuální údaje z roku 2021 ukazují, že Írán obývá 85 milionů⁷⁰ obyvatel, pro které je oficiálním úředním jazykem perština. Setkat se v této zemi ale lze s mnoha dalšími jazyky, mezi které můžeme řadit turečtinu, kurdštinu či arménštinu. Z hlediska státního zřízení je Írán islámskou republikou, v jejímž čele stojí prezident E. Raísí. Nejvyšší autoritou země je však duchovní vůdce, kterým je v současnosti S. A. Chameneí, a právě tato osobnost je i nejvyšším velitelem íránské armády. Podíváme-li se na Írán z náboženského pohledu, zjistíme, že drtivou většinu obyvatelstva tvoří šiiťští muslimové a pouze malou část tvoří sunnitští muslimové, křesťané a židé. I toto rozložení naznačuje, že v případě Íránu je státní uspořádání velmi úzce spjato s náboženstvím.

V současnosti je prezidentem E. Raísí, který je íránským prezidentem od roku 2021 a jedná se o vsuktku kontroverzní osobnost s bohatou minulostí. Opět totiž v prezidentském křesle usedl konzervativec, který podle některých názorů velmi prahne po moci. O legitimitě posledních prezidentských voleb by se také dalo dlouze polemizovat, neboť byli z voleb vyřazeni všichni liberálnější kandidáti až na jednoho. Kvůli pohnuté minulosti E. Raísího (která zahrnovala i zjednodušeně řečeno posílání lidí na smrt), násilným zásahům vůči

⁶⁹ KRAUS, Josef. *Íránský státní terorismus: od Chomejního po Ahmadínežáda*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Politologická řada. S. 49-50.

⁷⁰ *World population data sheet 2021* [online]. Population Reference Bureau, 2021 [cit. 2022-01-21]. S. 15. ISSN 0085-8315. Dostupné z: <https://www.prb.org/wp-content/uploads/2021/08/letter-booklet-2021-world-population.pdf>

demonstrantům a krutému zacházení s vězni, si Raísí ještě před nástupem do funkce vysloužil ekonomické sankce od americké vlády a Evropské unie.⁷¹

Írán bývá často označován za obávanou mocnost, možná protože se již po dlouhá léta snaží zaujmout dominantní pozici v blízkovýchodní oblasti a při této snaze se odvolává na svou imperiální minulost – Perskou říši. Ambice v této oblasti se však o mnoho změnily, neboť ty současné jsou definovány islámskou revolucí a jejími myšlenkami. Jak je vidět, Írán má za sebou opravdu velkou minulost a má před sebou i potenciál velké budoucnosti, avšak problémem je, že po dlouhou dobu jaksí uvízl v revolucionářském stereotypu.⁷² Lze totiž tvrdit, že íránská historie je revolucemi přímo protkaná, ať už se jedná o snahu M. Rezá modernizovat Írán (tzv. Bílá revoluce, během které docházelo kvůli megalomanství k hojnému plýtvání finančními prostředky, v důsledků čehož se prohlubovaly rozdíly mezi chudými a bohatými) či revoluci spojenou s osobou ajatolláha Chomejního, který stál za proměnou íránské monarchie v islámskou republiku a snažil se do popředí dostat šíitské vyznavače na úkor sunnitských, přičemž zde proběhly i snahy o vývoz této revoluce do okolních zemí. Právě tyto snahy vedly k vypuknutí irácko-íránské války v roce 1980, tedy jednoho z nejkrvavějších konfliktů v íránské historii, do kterého byly zataženy i další státy Perského zálivu (např. Saúdská Arábie na straně Iráku).⁷³

Írán právem označujeme jako mocnost, neboť je vybaven strategickou pozicí i vojenskou silou. Mimo to je také poměrně bohatým státem a jednou z největších ekonomik na světě. I tato země oplývá četnými nalezišti ropy, je i významným obchodníkem se zemním plynem. Írán ve své ekonomice spoléhá právě na export těchto surovin, což ho však v určité rovině činí poněkud zranitelným (zejména v souvislosti s cenami ropy). Určitým problémem pro hospodaření této země je fakt, že při spoléhání na tento sektor byl opomenut rozvoj dalších průmyslových odvětví. Íránskou ekonomiku zajisté negativně

⁷¹ Oportunista prahnoucí po moci. Nový íránský prezident posílal lidi na smrt. *IDNES.cz* [online]. 22. 6. 2021 [cit. 2022-01-31]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/iran-volby-prezident-ebrahim-raisi-profil.A210621_114449_zahranicni_kha

⁷² PONÍŽILOVÁ, Martina. *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu: formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945-2015*. Praha: Dokořán, 2016. Bod (Dokořán). S. 118-119.

⁷³ KRAUS, Josef. *Íránský státní terorismus: od Chomejního po Ahmadínežáda*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Politologická řada. S. 50-54.

ovlivňují i sankce, které vůči němu uplatňuje USA od roku 1979 a Evropská unie od roku 2007. V souvislosti s těmito sankcemi byly Íránu zmrazeny účty v zahraničních bankách a omezen přístup na mezinárodní finanční trhy. Negativně byla ale íránská ekonomika ovlivněna i válkou s Irákem, která způsobila díry, jež se jen těžko zalepovaly. Írán lze v určitých časech v ekonomické oblasti považovat za jakýsi paradox, neboť jeho ekonomická situace je horší než u některých jeho ropných sousedů.

Jak jsem výše naznačila, Írán se vyznačuje svou vojenskou silou, dokonce lze íránskou armádu považovat za jednu z nejpočetnějších na Blízkém východě (údaje z roku 2015 hovoří až o půl milionu vojáků v aktivní službě). Současně lze tvrdit, že má tato země nepřiliš dobré přátelské vztahy s některými okolními zeměmi, a tak potřeba kvalitní a početné armády o to více stoupá. Írán je navíc častým účastníkem ozbrojených konfliktů. V souvislosti s Íránem se často také zmiňují jaderné programy, v rámci kterých se tento stát údajně snaží o vývoj jaderných zbraní. Patří i k premiantům v blízkovýchodním regionu v množství balistických raket. Právě v této oblasti se nejvíce projevuje ona zmíněná charakteristika Íránu jako obávané mocnosti.

Chladné vztahy s ostatními blízkovýchodními zeměmi pravděpodobně pramení z faktu, že v Íránu převládá odlišná kultura, tedy perská nikoliv arabská. Jisté podstatné rozdíly jsou i v náboženství, neboť, jak je výše zmíněno, Íránci se hlásí k šíitskému islámu. Tyto rozdíly jsou velmi podstatné, protože se pohybujeme v oblasti, která klade na kulturu a náboženství velký důraz a tyto dvě oblasti prostupují významnou měrou do každodenního života obyvatelstva a ovlivňují i politické a zahraničněpolitické dění. Konkrétně se špatné vztahy projevují v souvislosti s Izraelem, Saúdskou Arábií, Bahrajnem, Kuvajtem a dříve i Egyptem či Irákem, se kterým vedl Írán po několik let válku.⁷⁴

2.2.4 Saúdská Arábie

Království Saúdské Arábie, kterému se zkráceně přezdívá jen Saúdská Arábie, je blízkovýchodní zemí, která leží na Arabském poloostrově.

⁷⁴ PONÍŽILOVÁ, Martina. *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu: formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945-2015*. Praha: Dokořán, 2016. Bod (Dokořán). S. 119-124.

Historie Království Saúdské Arábie se začíná psát v roce 1932, kdy byl Ibn Saúdem vydán dekret O sjednocení částí arabského království. Tímto dokumentem vzniká Království Saúdské Arábie, které spojuje Království Hidžázu a Království Nadždu.⁷⁵ Hlavním městem Saúdské Arábie je Rijád a celkově v tomto státě žije 35,9 milionu⁷⁶ obyvatel. I když je toto číslo není zrovna nízké (zejména v porovnání s Českou republikou), hustota zalidnění je velmi nízká, zejména z důvodu nepříznivého pouštního klimatu, které panuje nad většinou území Saúdské Arábie. Obyvatelstvo hovoří arabštinou, což je ostatně i úřední jazyk této země. Saúdskou měnou je saúdský rijál. Naprostá většina obyvatelstva vyznává islámské náboženství a z toho se většina přiklání k sunnitskému islámu, pouze asi desetina k šíitskému. Z hlediska státního zřízení je Saúdská Arábie absolutní monarchií, jejímž se současným vládcem je král Salmán bin Abd al-Azíz a korunním princem Mohamed bin Salmán.

O Saúdské Arábii toho lze říct opravdu mnoho, neboť se jedná o zemi, která v mnoha (avšak ne zdaleka všech) oblastech, oproti ostatním blízkovýchodním státům, exceluje. Například patří mezi nejbohatší státy Blízkého východu. I sami představitelé Saúdské Arábie o své domovině mluví převážně v superlativech, vychvalují své úspěchy zejména z pohledu vůdčí ekonomické a politické síly. Skromnost jako by byla pro Saúdskou Arábii cizím slovem, avšak je třeba říct, že nemalé mínění představitelů této země je přeci jen založeno na pravdě. Nejen, že je členem skupiny G20, která sdružuje ministry financí a guvernéry centrálních bank států s největšími ekonomikami, také se řadí mezi státy s největším HDP v paritě kupní síly ve světě. Vliv Saúdské Arábie se promítá i ve Světové bance. Taktéž se jedná o významného hybatele na světovém trhu s ropou. Dá se říct, že ze saúdských představitelů číší sebejistota, a tak se jedná o velmi silného hráče na mezinárodní scéně, kterému je třeba věnovat pozornost. Potenciál ovlivňovat chování ostatních zemí v regionu Saúdská Arábie využívá, a to zejména k upevnění mocenské pozice. Tuto příležitost dostává zejména z důvodu rozvojové spolupráce a finanční pomoci, kterou poskytuje ostatním

⁷⁵ BOUČEK, Jaroslav. *Saúdská Arábie*. Praha: Libri, 2005. Stručná historie států. S. 27.

⁷⁶ *World population data sheet 2021* [online]. Population Reference Bureau, 2021 [cit. 2022-01-21]. S. 13. Dostupné z: <https://www.prb.org/wp-content/uploads/2021/08/letter-booklet-2021-world-population.pdf>

blízkovýchodním státům. Díky těmto aktivitám si posiluje svou pozici v regionu a současně vytváří nátlak na některé příjemce. Současně klade příjemcům určité podmínky, jejichž splnění vyžaduje. Ty se vesměs týkají žádoucího zahraničněpolitického chování, které pochopitelně musí odpovídat zájmům monarchie. Svou pozici v regionu také posiluje tím, že vystupuje jako vůdce arabského a islámského světa a hájí tak zájmy států, které do tohoto spektra připadají. Obecně se jedná o aktivity související s šířením a podporou islámských hodnot, propagována bývá i palestinská nezávislost, která jde ruku v ruce s arabskou jednotou.

Saúdská Arábie je opravdu bohatou zemí. Obrovskou výhodou pro tuto monarchii jsou velká naleziště ropy, neboť právě ta pomohla Saúdské Arábii v modernizaci infrastruktury a institucí v zemi.⁷⁷ K velkému rozvoji ropného průmyslu došlo po druhé světové válce, kdy byl rovněž znát růst státních příjmů z těžby ropy. Pro představu vzrostla těžba během 13 let více než sedmnáctkrát a byla také objevena nová významná naleziště.⁷⁸ Jedná se o významné ropné centrum a tato země je považována za jednoho z největších vývozců ropy vůbec. Není tak divu, že těžba a prodej ropy představuje základ její ekonomiky, avšak Saúdové nelení a snaží se ekonomiku diverzifikovat a snižovat tak závislost na exportu těchto strategických surovin.⁷⁹

S přihlédnutím k dnešní podobě a stavu ekonomiky této země je přinejmenším zajímavé, že v padesátých letech byla Saúdská Arábie jednou z nejzaostalejších zemí v blízkovýchodní oblasti. Obyvatelstvo bylo dokonce tak chudé, že jeho velká část trpěla podvýživou. Pokuřovalo i vzdělání, a tak byla naprostá většina obyvatel negramotných. Docházelo i k šíření nejrůznějších chorob. Vše bylo způsobeno tím, že příjmy z ropy primárně putovaly na zaplacení výloh královského dvora, avšak na saúdské obyvatelstvo bylo jaksi zapomenuto. Většina obyvatelstva byla tvořena kočovnými beduíny, kteří se živilí především chovem dobytka, a právě tato vrstva obyvatelstva byla považována za nejchudší.

⁷⁷ PONÍŽILOVÁ, Martina. *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu: formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945-2015*. Praha: Dokořán, 2016. Bod (Dokořán). S. 102-111.

⁷⁸ BOUČEK, Jaroslav. *Saúdská Arábie*. Praha: Libri, 2005. Stručná historie států. S. 31.

⁷⁹ PONÍŽILOVÁ, Martina. *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu: formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945-2015*. Praha: Dokořán, 2016. Bod (Dokořán). S. 104.

Na vzestupu tou dobou bylo i otroctví, které sice bylo zákonem v třicátých letech omezeno, avšak rozvoj ropného průmyslu a proudění peněz do rukou malé části bohatých způsobil, že se poptávka po otrocích opět zvýšila. Otroci pocházeli především z Afriky a jejich počet údajně přesahoval půl milionu.⁸⁰

Z pohledu ekonomiky je sice Saúdská Arábie silným hráčem, z pohledu vojenské síly ovšem už tolik ne. Důvodem pro tento fakt nejspíše nebudou finance, neboť těch má stát dostatek, nýbrž spíše nedostatek řadových vojáků, jenž by vytvořili silnou armádu. Země taktéž téměř nikdy nebyla donucena okolními vlivy k rozvoji vojenského průmyslu a vytvoření vlastních odborníků pro tuto oblast. V tomto ohledu se Saúdové dosti spoléhají na západní mocnosti, které zemi vyzbrojují. Asi největším spojencem Saúdské Arábie jsou Spojené státy, určité strategické vztahy byly navázány i s Velkou Británií či Francií. O rozvoj této důležité oblasti se ale Saúdská Arábie snaží, neboť si v tomto nevyzpytatelném a nestabilním regionu nemůže dovolit opak. V ozbrojených konfliktech již několikrát v minulosti zaujala pozici mediátora. Konkrétně lze tyto snahy pozorovat v případě izraelsko-palestinského konfliktu, jenž je blíže popsán v kapitole věnující se Izraeli. Právě v tomto konfliktu Saúdská Arábie vyslovila ochotu uznat nezávislost Izraele výměnou za ukončení okupace palestinských území, které mělo jít ruku v ruce s odstraněním židovských osad a ustavením nezávislé Palestiny společně s navrácením palestinských uprchlíků. Tento mírový plán byl však Izraelem odmítnut.⁸¹

Při rozpravách o Saúdské Arábii by bylo chybné opomenout osobu Usámy bin Ládina (1957-2011). Právě s tímto jménem totiž bývá spojována takzvaná globální islamistická opozice. Islámský extremismus totiž do značné míry představuje pro Saúdskou Arábii hrozbu, které je radno věnovat pozornost. Bin Ládin, ač byl sám narozen v saúdském Rijádu, pocházel z rodiny původem z Jemenu a část života strávil na bojištích v Afghánistánu, kde se mimo jiné snažil o podporu *džihádu*. Pro Saúdskou Arábii tedy z pohledu kmenové genealogie klíčovou postavou není, spíše okrajovou, avšak jméno Usáma bin Ládin zná téměř

⁸⁰ BOUČEK, Jaroslav. *Saúdská Arábie*. Praha: Libri, 2005. Stručná historie států. S. 35-36.

⁸¹ PONÍŽILOVÁ, Martina. *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu: formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945-2015*. Praha: Dokořán, 2016. Bod (Dokořán). S. 104-105, 113.

celý svět. Jeho rodina byla skutečně zámožná a toto bohatství pochází zejména z kladných vztahů se saúdskou vládnoucí rodinou. V devadesátých letech však došlo k neshodám s vládnoucí rodinou, které se týkaly války v Zálivu. Usáma bin Ládín totiž věřil, že zkušenosti z Afghánistánu ho dělají perfektním kandidátem pro obranu vlasti. Vládnoucí rodina však tuto nabídku odmítla a místo něj povolala vojska západních zemí, což se bin Ládínovi vůbec nelíbilo. V roce 1994, poté co byl zbaven saúdského občanství, založil v Londýně pobočku své organizace Poradní a reformní výbor, jenž se zaměřovala na kritiku Saúdské Arábie a byla aktivní již od 80. let. Obecným cílem této organizace bylo *začlenění řádných náboženských praktik do všech sfér života*. Zaměřena byla proti USA a proti saúdským ulamám. Zkrátka byl proti narůstajícímu vlivu Západu v Saúdské Arábii. Reforma však podle bin Ládína spočívala v naprostém zničení stávající politické struktury panující ve státě. Tuto protisaúdskou kampaň vedl ze Súdánu, poté se ale přesunul zpět do jemu již známého Afghánistánu, kde v roce 1996 vytvořil dokument s názvem Vyhlášení džihádu proti Američanům okupujícím půdu dvou posvátných okrsků, kde byly zejména formulovány cíle týkající se osvobození Saúdské Arábie od amerických vojsk.⁸²

Osoba Usámy bin Ládína je také spojena s teroristickým útokem na Světové obchodní centrum v New Yorku 11. září 2001, neboť právě on je považován za organizátora těchto zruďných činů. Samotný teroristický útok není třeba blíže popisovat, neboť se domnívám, že o této události slyšel více či méně téměř každý. Velká část únosců letadel, jež narazily do věží Světového obchodního centra a Pentagonu, pocházelo ze Saúdské Arábie. Nutno říct, že tyto události nevykreslily Saúdskou Arábii v tom nejlepším světle a některé rodiny obětí útoku se i do dnešních dnů snaží dohnat saúdskou vládu k převzetí odpovědnosti. Teroristé se však v minulosti obrátili i proti samotnému saúdskému lidu, a to kvůli orientaci země na Spojené státy. Teroristický útok z 11. září 2001 měl zásadní vliv na dnešní podobu Saúdské Arábie, neboť s postupem času začalo docházet k potírání extremismu a postavení se členům al-Qáidy. Změnilo se i postavení žen

⁸² BERÁNEK, Ondřej. *Saúdská Arábie: mezi tradicemi a moderností: domácí politika, salafijská ideologie a zahraniční vztahy*. Praha: Volvox Globator, 2007. S. 109-113.

v zemi, protože ty od té doby mohou činit věci předtím nemyslitelné.⁸³ O této problematice by šlo povídat dlouze, pro zajímavost zmíním, že teprve v roce 2016 bylo v Rijádu zřízeno první krizové centrum pro ženy, které sloužilo k nahlašování případů násilí mezi příbuznými. Z několika průzkumů vyplývá, že ženy často přijímají svou podřízenou pozici jako hotovou věc a samy s legitimizací násilí souhlasí. Nejen zde se projevuje hluboká zakořeněnost zdejší kultury.⁸⁴

V současnosti je ve spojitosti se Saúdskou Arábií třeba sledovat dění v Jemenu, kde probíhá válka, jejíž kořeny sahají do roku 2011 v souvislosti s arabským jarem. V tomto konfliktu se Saúdská Arábie angažuje, a to konkrétně na straně prezidenta Hádího, jenž stojí naproti šíitským povstalcům – Hútiům, jejichž hlavním spojencem je Írán. Saúdská Arábie se svými spojenci a západní podporu zahájila vojenskou intervencí. Jemen se stal nepřehledným bojištěm, kde mimo jiné operuje i al-Qáida a vlastní zájmy hájí taktéž Spojené arabské emiráty.⁸⁵

2.2.5 Turecko

Turecko, oficiálním názvem Turecká republika, je zemí, která svou malou částí zasahuje do jihovýchodu Evropy, přičemž jeho podstatná část leží v Malé Asii. Plné suverenity Turecká republika dosáhla v roce 1923, což s sebou přineslo i konec chalífátu. O vznik Turecké republiky se zasloužil Mustafa Kemal Atatürk, který se stal i prvním tureckým prezidentem.⁸⁶ Hlavním městem je Ankara a ve státě žije celkově 83,8 milionů⁸⁷ obyvatel, což ho činí v blízkovýchodním regionu jedním z premiantů. Dříve však pozici hlavního města zaujímal Istanbul, který byl sídlem chalífátu. Úřední jazykem je v Turecké republice turečtina,

⁸³ AP: Saúdská Arábie prošla od útoků z 11. září změnami, vůči kritikům ale zůstává represivní. *Česká televize* [online]. 12. 9. 2021 [cit. 2022-02-04]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3368540-ap-saudska-arabie-prosla-od-utoku-z-11-zari-zmenami-vuci-kritikum-ale-zustava>

⁸⁴ TIN, Ina. *Saúdská Arábie: meč a slovo: život podle Alláha – islámské právo v praxi*. Přeložil Lucie MIKOLÁŠKOVÁ. Praha: Euromedia Group, 2019. Universum (Euromedia Group). S. 85.

⁸⁵ Třicet let od sjednocení je Jemen v troskách. Ničí ho válka živená ze zahraničí i nemoci. *Česká televize* [online]. 22. 5. 2020 [cit. 2022-02-04]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3100004-tricet-let-od-sjednoceni-je-jemen-v-troskach-nici-ho-valka-zivena-ze-zahranici-i-nemoci>

⁸⁶ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. Praha: Libri, 2006. Stručná historie států. S. 75-76.

⁸⁷ *World population data sheet 2021* [online]. Population Reference Bureau, 2021 [cit. 2022-02-06]. S. 13. Dostupné z: <https://www.prb.org/wp-content/uploads/2021/08/letter-booklet-2021-world-population.pdf>

někteří obyvatelé však vedle turečtiny hovoří i kurdštinou či arabštinou. I v Turecku jsou Kurdové významnou menšinou. Z hlediska státního zřízení je Turecko prezidentskou republikou, v jejímž čele je současně R. T. Erdogan, který se ve své pozici zejména v poslední době dosti vyhrocuje. Měnou užívanou v této zemi je turecká lira. I Turecko patří k islámským zemím, zejména zde obyvatelé vyznávají sunnitský islám, koexistují zde však i malé skupiny křesťanů. Politicky je Turecko orientováno na Západ, ostatně to dokazují i snahy země o vstup do Evropské unie, nějakou dobu se i distancovalo od blízkovýchodního regionu. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi nestabilní region, bylo ale Turecko donuceno k angažování se ve zdejší dění, součástí čehož bylo i udržování politických vztahů s některými prozápadními státy. Nicméně je důležité zmínit existenci nacionalistického proudu turecké politiky, neboť ten přistupuje k Evropě a Západu s nedůvěrou a významnou měrou ovlivňuje postoj Turecka k těmto zemím. Vzniká tak dilema, zda se má Turecko těmito zeměmi inspirovat a stát se jejich spojenci, nebo jít opačnou cestou.⁸⁸

Turecko se považuje za demokratickou zemi a do jisté míry tomu tak skutečně je. Je však potřeba říct, že napříč tureckým politickým spektrem se představa o demokracii může lišit, v některých případech mohou jít tyto představy proti sobě, a to nejen v latentní sféře, nýbrž se mohou projevat i otevřeným nepřátelstvím. V tomto kontextu se lze setkávat s postihy oponentů za jejich výroky a politické aktivity.⁸⁹ V souvislosti s již zmíněným prezidentem Erdoganem, jehož osoba vyvolává kontroverze téměř celosvětově, zmíním některé události s ním spojené. Bouřlivá situace totiž nastala v Turecku v roce 2016, kdy se část armády pokusila o svrhnutí vlády prezidenta R. T. Erdogana. Již na začátek uvedu, že toto povstání bylo v zárodku potlačeno, a tak se jednalo pouze o pokus o puč, nicméně i přesto zde zemřely stovky lidí a další tisíce jich bylo zraněno. Důvodem pro tento pokus byla údajně ochrana demokracie před prezidentem Erdoganem a nesouhlas s rostoucí autokratičností tamního režimu. Pučisté si ale podporu veřejnosti nezáskali, pokus o převrat byl dokonce odsouzen i tureckou

⁸⁸ SIEGL, Erik. *Vzdorující demokracie: rozcestí a proměny současného Turecka*. Praha: NLN, 2020. S. 14-15.

⁸⁹ SIEGL, Erik. *Vzdorující demokracie: rozcestí a proměny současného Turecka*. Praha: NLN, 2020. Tamtéž, s. 20-21.

opozicí, načež se skupiny vojáků začaly vzdávat. Často je jako důvod neúspěchu zmiňován amatérismus jeho vykonavatelů, který se projevil v neschopnosti získat na svou stranu zbytek turecké armády. Turecký prezident puč považoval za akt zrady, a tak není divu, že nedlouho po něm následovala vlna zatýkání údajných zrádců, mezi nimiž byli hlavně vojáci či vysoce postavení generálové. Místo toho, aby byla těmito událostmi pověst prezidenta Erdogana pošramocena, došlo k opačnému efektu a jeho popularita mezi lidmi vzrostla.⁹⁰ Současný turecký prezident však stále vyvolává kontroverze, které například vedly Evropský parlament k tomu, že v roce 2019 vyzval Evropskou radu k zastavení již zmíněných přístupových jednání, a to zejména kvůli porušování lidských práv a stále sílící koncentraci moci v rukou prezidenta Erdogana.⁹¹

Turecko je poměrně ambiciózní zemí, která dlouhodobě usiluje o vybudování významné role i mimo blízkovýchodní region, neboť své ambice míří i na balkánskou oblast, Kavkaz a Střední Asii. Dokonce tyto ambice sahají i na mezinárodní úroveň, již po několik desetiletí na sebe nahlíží jako na evropskou zemi. I v Turecku se projevuje snaha o sjednocení muslimského světa. Gigantem je i v oblasti ekonomiky, kde se hovoří o tom, že je Turecko druhou největší ekonomikou na Blízkém východě a patří i do top dvacítky světových ekonomik. Není tak divu, že je turecká ekonomika zaměřena především na export, zejména pak průmyslových výrobků. Oproti předchozí popisované zemi (Saúdské Arábii) nemá Turecko takové množství energetických zdrojů, a tak musí být tyto zdroje do země dováženy. Ač země neoplývá nalezišti ropy a zemního plynu, stále je důležitým aktérem v této oblasti, neboť je transportním územím pro přepravu těchto surovin. I z tohoto pohledu se jeví poloha Turecka jako poměrně strategická, neboť svým územím spadá do oblasti Blízkého východu, jehož některé země na tyto suroviny bohaté jsou a svou ekonomiku staví na jejich exportu, a na druhé straně zasahuje svým územím do Evropy, jejíž země ropu a zemní plyn z těchto zemí dováží.

⁹⁰ PŘEHLEDNĚ: Zmařený pokus o vojenský puč v Turecku. Co vše o něm víme? *IDNES.cz* [online]. 18. 6. 2018 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/prehledne-puc-v-turecku.A160717_163048_zahranicni_san

⁹¹ SIEGL, Erik. *Vzdorující demokracie: rozcestí a proměny současného Turecka*. Praha: NLN, 2020. S. 110.

Turecko exceluje ve vojenské oblasti, neboť disponuje velkými kapacitami, které z něj dělají jednu z nejpočetnějších armád na světě, v rámci NATO se jedná o druhou největší armádu. Většina zbraní, kterými vojsko disponuje, však není tuzemského původu, nýbrž je musí Turecko nakupovat v zahraničí. Nevlastní žádné zbraně hromadného ničení a aktivně pracuje na své protiraketové obraně, přičemž v této oblasti úzce spolupracuje s Čínou.⁹² Nemalou měrou se podílí i na válce v Sýrii, kterou jsem stručně popsala dříve. V roce 2019 zahájila turecká armáda operaci Pramen míru, a to proti kurdským ozbrojeným skupinám operujícím na severu Sýrie, neboť Kurdové jsou stále Turkům trnem v oku. Tento útok byl odsouzen některými západními mocnostmi, a to včetně Francie a USA, což je přinejmenším v posledním případě k podivu, neboť právě tehdejší americký prezident Donald Trump byl údajně o tureckých plánech předem informován tureckým prezidentem, načež reagoval stáhnutím amerických vojáků, kterých se celá situace mohla dotknout, čímž prakticky nechal Turkům volnou ruku. Tento akt byl Kurdy označen za zradu. Oblasti nacházející se na syrsko-tureckých hranicích byly několikrát otřeseny explozemi. Turecká strana přitom deklarovala, že jejím hlavním cílem je vytvoření jakéhosi mírového koridoru, který by měl sloužit pro návrat uprchlíků do Sýrie, neboť právě syrští uprchlíci hledají ve velkém počtu útočiště v Turecku. V souvislosti s touto snahou současně vytváří Erdogan tlak na evropské státy, kterými hrozí vypuštěním běženců na evropské území, pokud vybudování této bezpečnostní zóny, která má být zcela zbavena kurdských milic, neumožní.⁹³

Touha Turecka patřit k Evropě je o něco více hmatatelná od roku 1999, kdy dostalo status kandidátské země Evropské unie, jenž si drží dodnes, a to v návaznosti na zasedání Evropské rady v Helsinkách. V roce 2004 pak bylo rozhodnuto Evropskou radou, že Turecko v dostatečné míře splňuje kritéria pro

⁹² PONÍŽILOVÁ, Martina. *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu: formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945-2015*. Praha: Dokořán, 2016. Bod (Dokořán). S. 136-140.

⁹³ Kurdové odrazili turecký útok u syrského hraničního města Tal Abjád. Hlásí civilní oběti. *Česká televize* [online]. 9. 10. 2019 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2946869-turecka-armada-zahajila-operaci-proti-kurdum-v-syrii-oznamil-erdogan>

zahájení přístupových jednání. Ta byla následně zahájena v roce 2005. O tři roky později přijala Rada revidované přístupové partnerství s Tureckem.⁹⁴

2.3 Česká zahraniční politika vůči vybraným blízkovýchodním zemím

2.3.1 Koncepce české zahraniční politiky vůči Blízkému východu

2.3.1.1 Koncepce české zahraniční politiky z roku 1999

V otázce Blízkého východu hovoří tato koncepce jasně. Je třeba zaujmout vyvážený postoj a přístup ke všem zemím v oblasti. Je zde zdůrazněna orientace na mírové procesy v oblasti Blízkého východu a společně s tím zachování politických, ekonomických a bezpečnostních záruk stability blízkovýchodní oblasti. Zmíněna je zde i oblast ekonomické spolupráce, kterou chce Česká republika orientovat na konkrétní státy, tedy Egypt, Maroko, Alžírsko, Libanon, Sýrii, Izrael, Írán, Kuvajt a Tunisko. Je zde však také formulována touha po rozšiřování možností a získávání nových trhů například v souvislosti se Saúdskou Arábií, Jemenem či Spojenými arabskými emiráty.⁹⁵

2.3.1.2 Koncepce české zahraniční politiky z roku 2003

Prioritou koncepce české zahraniční politiky z let 2003-2006 je především podpora mírového uspořádání ve státech, které spadají do oblasti Blízkého východu. Česká republika si v této koncepci klade za cíl podporovat a zachovávat bezpečnostní, politické a ekonomické záruky, které mají za cíl udržet stabilitu v této oblasti. Tyto cíle se téměř od minulé koncepce neliší. Své snažení opírá především o rezoluce Rady bezpečnosti OSN. Zároveň se zavazuje k podpoře kroků vedoucích k odstranění nebezpečí, které je představováno zbraněmi hromadného ničení.⁹⁶

⁹⁴ Turecko. *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online]. 10. 1. 2022 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/enlargement/turkey/>

⁹⁵ Koncepce zahraniční politiky České republiky. VESELÝ, Zdeněk. *Československá a česká zahraniční politika 1990-2003 (Dokumenty)*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, 2020. S. 186.

⁹⁶ Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003-2006. VESELÝ, Zdeněk. *Československá a česká zahraniční politika 1990-2003 (Dokumenty)*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, 2020. S. 230-231.

2.3.1.3 Koncepce české zahraniční politiky z roku 2011

V této koncepci české zahraniční politiky z roku 2011 je definována důležitost Blízkého východu pro Českou republiku zejména z důvodu významu tržního, také lze tuto oblast považovat za zdroj energetických surovin. Zároveň je však zdůrazněn fakt, že tento region je ohniskem nestability a značných bezpečnostních rizik. V této koncepci je konstatováno, že cílem České republiky je navazování bilaterálních vztahů se státy této oblasti, a to i v rámci Evropské sousedské politiky EU i formou partnerské politiky NATO. V zájmu ČR ze strategického pohledu je bezpečnost Státu Izrael, který je pro Českou republiku hodnotově i kulturně blízkým státem. Usilovat v tomto regionu bude náš stát o stabilitu a růst prosperity.⁹⁷

2.3.1.4 Koncepce české zahraniční politiky z roku 2015

Koncepce české zahraniční politiky z roku 2015 zmiňuje fakt, že oblast Blízkého východu je podstatným hybatelem v rámci mezinárodního dění, a to zejména z důvodu značné nestability a neustále narůstajícího počtu konfliktů, ke kterým zde dochází i v souvislosti s islamistickými hnutími. Ani tato koncepce nevynechává strategické partnerství s Izraelem, se kterým pro následující léta plánuje spolupráci v oblasti vědy a výzkumu, investic, obrany, hospodářství a kultury. Rozvoj se bude týkat i ekonomické oblasti. Zároveň je zde definována snaha o rozvoj kontaktů s Palestinskou samosprávou a podpora palestinského snažení převzít plnou státnost. Z tohoto tedy vyplývá, že ČR bude podporovat vyřešení situace mírovou cestou, která bude vést k uspořádání ve formě dvou samostatných států a upozorňovat obě strany na škodlivost kroků, které by tyto cíle narušovaly. Je zde vyjádřena podpora akcí, které směřují k potlačení Islámského státu a podobných skupin.⁹⁸

⁹⁷ *Koncepce zahraniční politiky České republiky* [online]. Praha. Ministerstvo zahraničních věcí, 2011 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf

⁹⁸ *Koncepce zahraniční politiky České republiky* [online]. Praha. Ministerstvo zahraničních věcí, 2015 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/1565920/Koncepce_zahranicni_politiky_CR.pdf

2.3.2 Česko-izraelské vztahy

Před samotným vznikem České republiky jsou zajímavé některé události v souvislosti s československo-izraelskými vztahy. V období první i druhé světové války a války studené vztahy nevzkvétaly tolik, jako v současnosti. I přesto se ale Československo stalo jednou z mála zemí, která oficiálně uznávala i židovskou národnost, což dosti pravděpodobně pramenilo z iniciativy tehdejšího prezidenta T. G. Masaryka. Svou roli v této problematice též hrály jisté sympatie ze strany české inteligence, která na základě vlastních zkušeností pocítila sounáležitost s tímto židovským snažením. Zajímavostí je také fakt, že první zahraniční cestou prezidenta Masaryka po konci první světové války byla ta do Palestiny (duben 1927). V období První republiky, kdy byla demokracie na vzestupu, se však i navzdory těmto krokům projevoval antisemitismus. Proti tomuto chování se i na mezinárodním poli vymezoval J. Masaryk. Československo se po druhé světové válce velmi aktivně podílelo na vzniku Státu Izrael, zejména J. Masaryk tyto snahy podporoval na jednání OSN v roce 1947. Československá vláda uznala izraelskou nezávislost krátce po samotném vzniku Státu Izrael, a to sice 19. května 1948.⁹⁹ Tato nově nabytá nezávislost Izraele je přelomovým okamžikem v izraelských dějinách, neboť jím končí období Britského mandátu Palestina, jenž byl vyhlášen v roce 1920. Stalo se tak na základě konference vítězných mocností po první světové válce, kdy se Británie rozdělila s Francií o území zaniklé Osmanské říše.¹⁰⁰ Od vzniku samostatného Státu Izrael se ČSR stalo důležitým spojencem v dodávkách zbraní a bojových letadel, a to právě v dobách, kdy na našem území docházelo k důležitým režimovým změnám. S tímto vším souhlasil Sovětský svaz, který taktéž vznik Státu Izrael podporoval. Tato pomoc nově vzniklému státu velmi prospěla, neboť byl v těchto dobách napadán arabskými zeměmi. Těm se tyto dodávky nelíbily a posléze Československo za tyto skutky odsuzovaly, což vyústilo v distancování československé vlády od těchto činů v zájmu zapomenutí (to se stalo důvodem pro poskytování zbraní arabským zemím, zejména Egyptu). Od té doby byly

⁹⁹ BALÍK, Stanislav, PŠEJA, Pavel, ed. *Zahraniční politika České republiky vůči zemím Blízkého Východu, Zakavkazska a Střední Asie*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. S. 12-15.

¹⁰⁰ ČEJKA, Marek. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada, 2011. D (Grada). S. 22.

vztahy mezi Československem a Izraelem poněkud chladné a po Šestidenní válce byly vztahy přerušeny úplně, ba dokonce Československo vystupovalo vůči Izraeli nepřátelsky (podpora arabské fronty odporu a Organizace pro osvobození Palestiny). Šestidenní válkou nazýváme sice krátký, ale krvavý konflikt, který se odehrál v červnu 1967. Izrael zde musel čelit egyptským vojskům, která nejspíše vyburcovaly šikovně formulované zpravodajské informace od Sovětského svazu, který v Sýrii a Egyptě vzbudil představy, že Izrael chce s těmito zeměmi válčit. Právě z tohoto důvodu Československo přerušilo s Izraelem diplomatické styky, neboť ho Sověti označili za agresora, v důsledku čehož byly sovětské satelity donuceny diplomatické styky se zemí rozvázat.¹⁰¹ Izraelským občanům byl odepřen vstup na československé území.

Diplomatické vztahy byly obnoveny v únoru 1990, a to na úrovni velvyslanectví. I přes obnovení těchto vztahů však došlo k prodeji tanků do Sýrie, a to i přes nesouhlas a protesty izraelské strany. Posléze však při návštěvě Izraele ministr zahraničních věcí Zieleniec prohlásil, že v tomto obchodu nemá jeho země úmysl pokračovat.

Společně se vznikem samostatné České republiky se v otázce vzájemných česko-izraelských vztahů blýskalo na lepší časy. Důkazem bylo množství vzájemných návštěv státních představitelů, můžeme zmínit například návštěvu V. Havla v Izraeli v září 1997 nebo naopak návštěvu izraelského místopředsedy vlády v ČR o zhruba tři roky později (leden 2000). Od roku 1996 platí Dohoda o všeobecném bezvízovém styku z Izraelem. V Izraeli působí české velvyslanectví a vedle toho i honorární konzulové ČR, avšak význam tohoto úřadu je spíše okrajový. Od roku 1997 platí Dohoda o volném obchodu mezi ČR a Izraelem a v roce 2000 došlo u většiny dovozních a vývozních položek k celkovému odbourání cel.¹⁰²

Od těchto dob jsou vzájemné vztahy mezi Českou republikou a Izraelem vesměs kladné a těsné a mnoho oblastí této spolupráce je na vzestupu. Lze dokonce tvrdit, že Česká republika patří v rámci Evropské unie k jednomu

¹⁰¹ ČEJKA, Marek. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada, 2011. D (Grada). S. 119.

¹⁰² BALÍK, Stanislav, PŠEJA, Pavel, ed. *Zahraniční politika České republiky vůči zemím Blízkého Východu, Zakavkazska a Střední Asie*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. S. 12-18.

z nejsilnějších izraelských spojenců, což má za výsledek jistou snahu ČR řešit spory na Blízkém východě klidnou cestou. Během let došlo k podpisu mnoha smluv a dohod, ta nejaktuálnější je z roku 2018 a jedná se o Dohodu mezi vládou České republiky a Státu Izrael o spolupráci v oblasti životního prostředí, která byla podepsána v Jeruzalémě.¹⁰³

I přesto je ale již od roku 2012 na české politické scéně přítomna nejednotnost názorů ohledně izraelsko-palestinské otázky. Ta se projevovala zejména spory mezi vládou P. Nečase a vládní opozicí, opačné názory ale zastával také prezident M. Zeman, který oproti ministrovi zahraničních věcí K. Schwarzebergovi nevolil příliš diplomatické způsoby jejich vyjadřování. Od prezidentových výroků, ve kterých vyslovil nutnosti přesunutí české ambasády z Tel Avivu do Jeruzaléma (což by vedlo k uznání izraelského zákona o nedělitelnosti Jeruzaléma), se Ministerstvo zahraničních věcí dokonce distancovalo a jeho kroky následovalo o několik dalších politiků.

Českou veřejnou scénou ale prostupuje vlna neúplných a zkreslených informací, a to o Blízkém východu jako celku. V souvislosti s Izraelem ale kvůli těmto zprávám mohou růst antisemitistické tendence, avšak ty povětšinou zůstávají na extremistických pravicových fórech a k žádným větším výbojům vůči židovské populaci v České republice nedochází.¹⁰⁴

Jak bylo výše řečeno, Česká republika je ve své zahraniční politice velmi nakloněna Izraeli a na jeho straně stála i při řešení sporu u haagského mezinárodního trestního soudu ve věci přípustnosti řešení válečných zločinů proti Palestině. Naproti tomu však Česká republika vyjádřila v roce 2019 podporu palestinským uprchlíkům, což se stalo terčem kritiky od některých českých politiků. Právě toto naznačuje, že v České republice panuje již zmíněná rozpolcenost v izraelsko-palestinské otázce. Vláda A. Babiše stála na izraelské straně a podporovala americké plány, které omezují možnost vzniku samostatného palestinského státu, ač je toto rozhodnutí v přímém rozporu s mezinárodním

¹⁰³ Bilaterální vztahy mezi Izraelem a Českou republikou. *Velvyslanectví Státu Izrael v České republice* [online]. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://embassies.gov.il/Praha/Relations/Pages/Bilateral-Treaties-and-Agreements.aspx>

¹⁰⁴ JEŽOVÁ, Michaela a Bronislav BECHYŇSKÝ. Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice. ČEJKA, Marek a kol. Česká zahraniční politika v roce 2013: Analýza ÚMV [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2014, s. 201-203 [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=download&did=123726&kod=JMB222>

právem a rezolucemi OSN.¹⁰⁵ V roce 2019 navíc tehdejší ministr zahraničních věcí T. Petříček prohlásil, že Česká republika podpoří evropský postoj a rezoluce Rady bezpečnosti OSN, podle kterých jsou Golanské výšiny okupovaným územím a staví se tak proti americkému postoji, podle kterého je uznávána izraelská svrchovanost na Golanskými výšinami.¹⁰⁶ V roce 2020 se navíc jednalo o připojení židovských osad k Izraeli, což by mělo za důsledek anexi Západního břehu Jordánu k Izraeli. Anexe byla stále oddalována, avšak izraelský premiér Netanjahu se nechal slyšet, že úmysl připojit tato území stále přetrvává, avšak záleží na postoji USA. Palestinci v souvislosti s touto problematikou mluví o možnosti intifády (povstání), která není v kontextu izraelských dějin ničím novým (k jedné došlo v roce 1987).¹⁰⁷ Tyto izraelské plány byly opět některými představiteli České republiky kritizovány, zejména již zmíněným ministrem zahraničních věcí Petříčkem, taktéž ale i jeho předchůdci – L. Zaorálkem a K. Schwarzenbergem. Podle české hlavy státu, prezidenta M. Zemana, však tato kritika podkopává přátelské vztahy s izraelskou stranou, což ostatně podpořil i tehdejší premiér A. Babiš.¹⁰⁸

2.3.3 Česko-syrské vztahy

Vztahy mezi tehdejším Československem a Sýrií byly navázány v roce 1947, a to sice na diplomatické úrovni, která trvá dodnes. Obecně lze tvrdit, že jsou tyto vztahy relativně dobré, ač v této oblasti nelze sledovat významný progres. Do roku 1989 patřila Sýrie k tradičním dovozcům zboží na naše území, jednou z obvyklých položek byly například ropné instalace či vojenská technika. Během let ale došlo k drobným neshodám v rámci ekonomických záležitostí,

¹⁰⁵ LAHUČKÁ, Karolína. Blízký východ. DOSTÁL, Vít, Pavel HAVLÍČEK a Pavlína JANEBOVÁ. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2020*. ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO), 2020. S. 59. [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2020/09/agenda2020_CS.pdf

¹⁰⁶ Golany jsou okupované území. Nepřidáme se k postoji Spojených států, uvedl Petříček. *Aktuálně.cz* [online]. 27. 3. 2019 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/golany-jsou-okupovane-uzemi-cesko-se-pridava-ke-spolecnemu-s/r~16d53cc4508c11e9b9980cc47ab5f122/?redirected=1556656539>

¹⁰⁷ Ticho před bouří? Anexe izraelských osad na Západním břehu má zpoždění. *Česká televize* [online]. 11. 8. 2020 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3159039-ticho-pred-bouri-anexe-izraelskych-osad-na-zapadnim-brehu-ma-zpozdeni>

¹⁰⁸ Zeman se kvůli Izraeli obul do Petříčka, Zaorálka a Schwarzenberga. *Novinky.cz* [online]. 23. 5. 2020 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/zeman-se-kvuli-izraeli-obul-do-petricka-zaoralka-a-schwarzenberga-40325156>

kteře spočívaly v nesplacených českých pohledávkách.¹⁰⁹ Proběhly návštěvy a urgencye ze strany našeho státu, avšak ty na syrskou stranu příliš nezapůsobily a dostalo se nám jen slovního ujištění, že Sýrie o těchto dluzích ví a hlásí se k nim. Něco málo se však československé straně podařilo dostat, jednalo se o peněžní hodnoty i dodávky ropy, fosfátů či bavlny. Nakonec byly v letech 1988-1991 stanoveny částky, které měla syrská strana každoročně uhradit (až 100 milionů dolarů), avšak zde nastal zásadní problém v tom, že Sýrie takové prostředky k zaplacení neměla.¹¹⁰

Ve vztahu Sýrie k České republice je zajímavý také fakt, že se tento stát stal jednou z prvních zemí, které v roce 1993 uznaly Českou republiku jako samostatný stát.

Některé průzkumy ukazují, že v souvislosti se syrskou válkou panovala zejména na jejím začátku jakási skepse, zda se podaří v tomto regionu vytvořit demokratické vlády. Obecně lze tvrdit, že Česká republika si zachovává vůči Sýrii až zdrženlivý odstup a absentuje zde válečnický přístup k této zemi, což se projevilo i v souvislosti s arabským jarem. Zejména tehdejší prezident V. Klaus byl tím, kdo se o tuto střízlivou politiku zasadil, neboť na zasedání Valného shromáždění OSN kritizoval intervenční politiku Západu a lobboval za užití mírových prostředků k vyřešení tohoto konfliktu. Jediné bezprostřední úsilí, které mělo být směrem k této zemi namířeno, by měla být humanitární pomoc. Současně však K. Schwarzenberg, tehdejší šéf české diplomacie, kritizoval diplomacii za nevytvoření dostatečného prostoru pro Asada na začátku povstání, neboť mu nebyla dána mezinárodním společenstvím nějaká alternativa řešení vzniklé situace v Sýrii. V souvislosti s tím byla vyjádřena obava týkající se uprchlíků, zejména ve spojitosti s šířením extremismu mezi nimi. Současně byl formulován nesouhlas s vyzbrojováním a stavěním se na pouze jednu stranu konfliktu. Cílem měla být dohoda s prezidentem Asadem, proti které se stavěly ostatní evropské státy.¹¹¹

¹⁰⁹BALÍK, Stanislav, PŠEJA, Pavel, ed. *Zahraniční politika České republiky vůči zemím Blízkého Východu, Zakavkazska a Střední Asie*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. S. 43-44.

¹¹⁰BELICA, Miroslav. *Vzpomínky na Sýrii: od arabského socialismu k Islámskému státu*. Praha: Epoque, 2021. S. 233.

¹¹¹BELICA, Miroslav. *Vzpomínky na Sýrii: od arabského socialismu k Islámskému státu*. Praha: Epoque, 2021. Tamtéž, s. 395-399.

Aktuální zahraniční politika vůči Sýrii je velmi ovlivňována postojem Evropské unie a dalších mezinárodních organizací (OSN, NATO). V této problematice by tedy Česká republika měla zaujmout stanovisko, které by ukazovalo, k jakému řešení by se měla Evropská unie a NATO uchýlit. Zejména by mělo být v rámci těchto uskupení dosaženo jednotného postupu. Velkým tématem jsou zřejmě i syrští uprchlíci, kteří prchají před konfliktem panujícím v Sýrii i před Asadovým režimem. Prioritou by tedy měla být obnova země na více úrovních, abychom mohli dojít k bezpečnému návratu těchto uprchlíků do rodné země. Důležité je však poznamenat, že situaci je třeba řešit i jinými cestami než jen finanční pomocí. Otázkou zůstává, jakou Česká republika zaujme pozici k syrským uprchlíkům a zda by neměla být česká diplomacie v této problematice poněkud solidárnější. Azylový a migrační systém Evropské unie bude do budoucna velmi palčivou otázkou (ostatně už v současnosti je a v minulosti byl taktéž).¹¹²

Občanská válka v Sýrii je pro tento region pochopitelně velkým tématem. Tento konflikt trvající od roku 2011 se však určitou měrou promítá i v našich končinách a našich postojích vůči Sýrii. V roce 2019 vyjádřil představitel syrské opozice G. Sabra přání, aby Česká republika sehrála větší pozitivní roli v souvislosti se syrskou situací. Ten také naznačil, že tato solidarita by měla vycházet z faktu, že obě země zažily autoritářský či diktátorský režim a okupaci. Do situace v Sýrii se ale také promítá vliv Ruska, které má podle všeho v Sýrii poměrně velké pole působnosti, což by naznačovalo i to, že i český prezident M. Zeman skrze podporu ruských zájmů nepřímo vyjadřuje podporu Asadovu režimu.¹¹³ Nepřímé působení České republiky ve válce v Sýrii je tak přinejmenším zvláštní, neboť na jedné straně je zde cítit úsilí o rozvoj vztahů s režimem B. Asada a na straně druhé Česká republika poskytuje humanitární pomoc. Na jednu stranu lze tvrdit, že udržování určitých vztahů se Sýrií je poměrně strategické, příliš vřelé

¹¹²LAHUČKÁ, Karolína. Blízký východ. DOSTÁL, Vít, Pavel HAVLÍČEK a Pavlína JANEBOVÁ. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2020*. ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO), 2020. S. 62. [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2020/09/agenda2020_CS.pdf

¹¹³ Doufám, že Česko sehráje větší pozitivní roli, pokud jde o Sýrii, říká představitel opozice Sabra. *IROZHLAS* [online]. Praha, 4. 10. 2019 [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ceska-republika-evropska-unie-george-sabra-syrie-marek-hilser-david-smoljak_1910041548_and

vztahy by ale mohly České republice spíše uškodit, neboť jsou na Asadův režim uvaleny sankce pro válečné zločiny a čelí mezinárodní kritice. Příliš kladné vztahy se syrskou stranou by tak mohly být v mezinárodním měřítku považovány za legitimizaci autoritářského režimu. Ze strany ČR stále panuje úsilí o vyřešení syrského konfliktu, se kterým je úzce spjat problém migrace, který chce Česká republika řešit přímo v regionu. Tuto pomoc chce poskytovat prostřednictvím finanční podpory a materiální pomoci pro syrské obyvatelstvo a lidi v uprchlických táborech, jenž se nacházejí v okolních zemích. V letech 2016-2019 tak na tuto pomoc bylo vyčleněno 195 milionů korun.¹¹⁴

V roce 2021 se v českých médiích objevila zpráva, která má ve svém důsledku určitou návaznost na válku v Sýrii a události v ní popisované podstatnou měrou ovlivnily dění v České republice. Vyšly najevo skutečnosti týkající se výbuchu muničního skladu ve Vrběticích v roce 2014, za kterým podle tajných služeb údajně stáli dva ruští agenti. Při tomto výbuchu zemřeli dva lidé. Jedním z důvodů, proč se ruská rozvědka GRU zaměřila právě na vrbětický sklad, měla být mimo jiné vazba na Sýrii. Právě z tohoto skladu totiž mohla putovat munice, konkrétně k Američanům, kteří chtěli v Sýrii pomoci povstaleckým stranám v boji proti B. Asadovi. I zde se velmi promítá ruský vliv, neboť, jak je již výše naznačeno, Rusové tento Asadův režim podporují. Tuto domněnku podporuje i fakt, že ve skladu explodovaly i samopaly, se kterými se v Sýrii bojovalo. Právě těmito samopaly podpořila česká vláda kurdské bojovníky. Česká republika se však nestala jediným terčem, nýbrž podobná akce proběhla i v Bulharsku.¹¹⁵

2.3.4 Česko-iránské vztahy

Vztahy se zeměmi Perského zálivu, ve kterém se nachází i Írán, není snadné uchopit, a to zejména z důvodu rozdílnosti. V případě Íránu se sice bavíme v souvislosti se státním uspořádáním o zemi s voleným parlamentním tělesem,

¹¹⁴ DOSTÁL, Vít, Tereza JERMANOVÁ a eds. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2017* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2017, s. 38-39 [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/03/Agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku-2017.pdf>

¹¹⁵ Proč se ruští agenti ocitli ve Vrběticích? Spekuluje se o Sýrii i Ukrajině. *Česká televize* [online]. 18. 4. 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3299417-proc-se-rusti-agenti-ocitli-ve-vrbeticich-spekuluje-se-o-syrii-i-ukrajine>

avšak dodržováním politických a občanských svobod se tato země příliš nevyznačuje, ba naopak. Obrovské rozdíly vyplývají i z faktu, že významným determinantem postojů a názorů Íránu je náboženství, tedy to islámské.

Mezi Českou republikou a Islámskou republikou Írán byly navázány obchodní styky, které byly stvrzeny dohodami. Už na počátku vzniku samostatného českého státu v roce 1993 jednal tehdejší ministr průmyslu a obchodu V. Dlouhý s íránským ministrem stejného resortu o vzájemné ekonomické spolupráci. *Výměna zboží a služeb mezi Českou republikou a Íránem je prováděna na základě dohod uzavřených mezi podniky a institucemi obou zemí při volnoměnovém platebním styku.* V Íránu současně působí několik českých firem, dokonce byl založen společný česko-íránský podnik Škoda-Pars. Lze tvrdit, že ze zemí Perského zálivu, je Írán na prvních příčkách z hlediska celkové sumy vzájemného obchodu s Českou republikou. Do této oblasti náš stát zejména vyváží, a to především stroje, sklo či léčiva. Hlavními předměty íránského dovozu jsou potraviny, živá zvířata či výrobky kosmetického průmyslu.¹¹⁶

České diplomatické vztahy s Íránem nikdy nebyly příliš dobré. Vzájemné vztahy neposílilo působení Rádia Svobodná Evropa, které vysílalo nejen na území Česka, nýbrž také pro Íránce. Ti na protest proti tomuto vysílání stáhli svého velvyslance z Prahy v roce 1998, neboť se jim příliš nezamlouvaly kritické myšlenky v tomto vysílání vyjadřované. Český ambasador v Íránu dosloužil o 4 roky dříve. Chladné vztahy mezi oběma zeměmi taktéž utvrdily obavy české strany z nukleárního programu Íránu. Zhruba od roku 2016 ale probíhaly snahy o narovnání těchto vztahů. V červenci 2017 bylo uděleno schválení nominace pro post velvyslance (agrement) z íránské strany pro českého diplomata S. Čumbu. Jakousi překážkou pro navázání hlubších vztahů s íránskou stranou jsou česko-izraelské vztahy, které lze v blízkovýchodní oblasti považovat za prioritní, neboť právě v Izraeli panují veliké obavy z íránského jaderného programu. I to se stalo důvodem pro nezrušení zákona, který zakazuje českým firmám ucházet se o zakázky spojené s jadernou elektrárnou Búšehr.

¹¹⁶ BALÍK, Stanislav, PŠEJA, Pavel, ed. *Zahraniční politika České republiky vůči zemím Blízkého Východu, Zakavkazska a Střední Asie*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. S. 54-64.

Jeho zrušení by ovšem bylo v souvislosti s íránskými vztahy krokem vpřed.¹¹⁷ Podle některých se měla Česká republika v této oblasti více uchýlit ke kritickému postoji, a to nejen vůči vnitropolitické situaci, nýbrž i regionální politice Íránu, neboť právě ona významně destabilizuje blízkovýchodní oblast. Projevovala se zde i snaha Íránu o výstavbu sítě loajálních partnerů, tedy nestátních ozbrojených skupin, v Iráku, Sýrii, Libanonu či Jemenu, což však příliš nekoresponduje se zájmy ČR, ba naopak je může významně ohrozit. Navíc se také Írán výrazně vymezuje proti sunnitským muslimům a Izraeli, který je prioritním partnerem České republiky. I zde se tedy projevuje potřeba ostrého vymezení se vůči některým aktivitám Íránu ze strany České republiky.¹¹⁸

V souvislosti s událostmi kolem smrti K. Sulejmáního, který zemřel na letišti v iráckém Bagdádu po americkém raketovém útoku, se spíše než na kritiku amerických aktů Česká republika zaměřila na vyzdvihování kontroverznosti Sulejmáního osoby. Jednalo se druhého nejmocnějšího muže v zemi, tedy hned po duchovním vůdci země. Zde je totiž potřebné říct, že K. Sulejmání byl skutečně člověkem, který by v západním demokratickém světě se svými praktikami nepochodil a na svých rukách má krev mnoha lidí, avšak i přesto lze jednání americké strany označit za mimosoudní popravu, která ve výsledku mohla způsobit víc škody než užitku. Odpovědí Íránců byl útok na americkou základnu v Iráku. Nutno také podotknout, že případná další eskalace událostí souvisejících s touto kauzou by mohla přímo ohrozit české vojáky působící na iráckém území. Celá situace podle některých dokonce směřovala k třetí světové válce, avšak, jak je vidno, k ničemu takovému ke štěstí všech nedošlo. Jisté je, že tyto události přispěly k celkové nestabilitě tohoto regionu a vratkosti vztahů s ostatními zeměmi, zejména pak se Spojenými státy.¹¹⁹

¹¹⁷ ŠÍDLOVÁ, Tereza. Česko a Írán se udobrily kvůli byznysu. Po dvaceti letech si vymění velvyslance. *Hospodářské noviny* [online]. 11. 10. 2017 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-65910750-cesko-a-iran-se-udobrily-kvuli-byznysu-vymeni-si-velvyslance>

¹¹⁸ KAVÁLEK, Tomáš a Tomáš NYČ. Blízký východ. BORČANY, Vít a Vít DOSTÁL. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2018* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2018, s. 58-59 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/09/Agenda_2018.pdf

¹¹⁹ LAHUČKÁ, Karolína. Blízký východ. DOSTÁL, Vít, Pavel HAVLÍČEK a Pavlína JANEBOVÁ. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2020*. ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO), 2020. S. 60. [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2020/09/agenda2020_CS.pdf

Bezpečnostně informační služba v jedné ze svých posledních zpráv upozorňuje na aktivity íránských tajných služeb, a to nejen na našem území, nýbrž i v ostatních evropských státech. Hovoří se o tom, že Česká republika může být pro příslušníky těchto služeb bezpečným místem pro setkávání se s kontakty, což se jeví jako nebezpečná aktivita, neboť může docházet k přípravám bombových atentátů a jiných podobných nebezpečných aktivit. Zahraniční aktivity Íránu bývají spojovány s jeho jaderným programem, neboť zde může docházet ke snahám o získání mezinárodně kontrolovaných položek, jenž s tímto programem přímo souvisí. K jejich získávání bývají často účelově zakládány firmy a tvořeny spletité sítě dodávek přes třetí země. Zejména se jedná o takové artikly, které mají dvojí využití, tedy v civilní i vojenské oblasti.¹²⁰

2.3.5 Česko-saúdskoarabské vztahy

Po dlouhá léta mezi Československem a Saúdskou Arábií neexistovaly diplomatické styky, neboť ty byly navázány až po vzniku samostatné České republiky, konkrétně v roce 1995. I přesto se ale za dob Československa rozvíjel obchod, který v mnoha případech probíhal skrze třetího partnera. Československo do Saúdské Arábie vyváželo zejména mléčné výrobky, sklo či bižuterii. S navázáním již zmíněných diplomatických styků z roku 1995 přišla i spolupráce v dalších oblastech, zejména pak v politice, školství, vědě či kultuře. O dva roky později došlo k první oficiální návštěvě českého ministra zahraničí J. Zieleniece v Saúdské Arábii, v roce 2000 pak Českou republiku navštívil první náměstek ministra zahraničí Saúdské Arábie N. O. Madání. V roce 2001 Saúdskou Arábii navštívil V. Havel, což bylo pro vývoj vztahů mezi oběma zeměmi významnou událostí, neboť při této návštěvě byla podepsána dohoda o zřízení zastupitelského úřadu Království Saúdské Arábie v Praze. Následovala řada výměn delegací obou zemí, z nichž pro zajímavost zmíním delegaci Ministerstva vnitra ČR v Saúdské Arábii v roce 2001, kdy bylo podepsáno Memorandum o porozumění mezi Policejní akademií ČR a Arabskou akademií bezpečnostních věd. V roce 2002 byl v Džiddě otevřen Honorární konzulát ČR a také podepsána Všeobecná dohoda

¹²⁰ BŘEŠŤAN, Robert. Útoky na odpůrce v exilu, byznys i bezpečný přístav: íránské špioni operují i v Česku. *HlídacíPes.org* [online]. 30. 9. 2021 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/utoky-na-odpurce-v-exilu-byznys-i-bezpecny-pristav-iransti-spioni-operuji-i-v-cesku/>

mezi vládami obou zemí na podporu vzájemné spolupráce v řadě oblastí. V téže roce se obchodní komory obou států rovněž dohodly na ustavení Společného obchodního výboru.¹²¹

Vzájemné vztahy mezi zeměmi se zejména v posledním desetiletí nevyvíjí podle očekávání, což ostatně vyjádřil v roce 2017 i saúdský velvyslanec N. Abúd. Ke zlepšení a rozvoji vzájemných vztahů nejspíš nepřispěly komentáře prezidenta M. Zemana, který se vyjadřoval k islámskému náboženství a označil ho za „náboženství nenávisti“.¹²² Tehdy velvyslanec Saúdské Arábie vyjádřil obavu, zda podobná sdělení z úst nejvyššího představitele České republiky nepodkopou základy vzájemných vztahů a nepovedou k nepochopení mezi kulturami, které jsou v tomto případě dosti odlišné. Zároveň uvedl, že saúdská strana respektuje naši kulturu a očekává stejný přístup z české strany, neboť již zmíněná odlišnost by neměla ovlivňovat bilaterální vztahy.¹²³

Velké kontroverze vyvolává vývoz zbraní z České republiky do Saúdské Arábie, zejména z toho důvodu, že se dle některých organizací jedná o zemi, kde jsou systematicky porušována lidská práva a je považována za jednu z nejnesvobodnějších zemí na světě. V roce 2018 byl na půdě konzulátu v Istanbulu zabit kritik saúdského režimu D. Chášukdží, na základě čehož vyzval Evropský parlament členské státy k uvrhnutí zbrojního embarga na Saúdskou Arábii. K tomuto kroku se však česká vláda zprvu neměla, ač jsou dodávky zbraní dosti problematické, a to zejména v kontextu války v Jemenu, která podkopává významnou měrou stabilitu blízkovýchodní situace.¹²⁴ Tehdejší ministr zahraničních věcí T. Petříček však jasně vyjádřil nesouhlas s vraždou novináře a rozhodl o stažení jednoho diplomata z Rijádu. Petříček také připustil možnost

¹²¹ BOUČEK, Jaroslav. *Saúdská Arábie*. Praha: Libri, 2005. Stručná historie států. S. 119-122.

¹²² STUHLÍKOVÁ, Lucie. Každý terorista je muslim a budou nám sekat ruce. Co řekl Zeman o běžencích a islámu? *Aktuálně.cz* [online]. 22. 10. 2015 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/budou-nam-sekat-ruce-a-kazdy-terorista-je-muslim-co-rekl-zem/r~b485f7b678b211e5b286002590604f2e/v~sl:49a52f2a0c24d69045195ed170bb0fc6/>

¹²³ Do Česka nás láká školství a zdravotnictví, říká velvyslanec Saúdské Arábie. *Deník.cz* [online]. 22. 11. 2017 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/laka-nas-do-ceska-skolstvi-a-zdravotnictvi-rika-velvyslanec-saudske-arabir-20171122.html

¹²⁴ Blízký východ. BORČANY, Vít a Pavlína JANEBOVÁ. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2019* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2019 [cit. 2022-02-05]. S. 56. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2019/10/agenda2019_CZE_oprava.pdf

omezení vývozu vojenského materiálu do země a celou záležitostí se měla zabývat Poslanecká sněmovna.¹²⁵

I přes názory některých, že by se Česká republika měla ostře vymezit proti Saúdské Arábii, se nechal v roce 2021 tehdejší ministr zahraničních věcí J. Kulhánek (člen vlády A. Babiše) slyšet, že má v úmyslu navázat intenzivnější obchodní styky s Rijádem. Tento postoj byl vcelku k podivu vzhledem k již zmíněnému porušování lidských práv ze strany Saúdské Arábie, neboť právě jejich ochrana je jedním ze základních prvků české zahraniční politiky.¹²⁶

2.3.6 Česko-turecké vztahy

Kořeny česko-tureckých vztahů sahají poměrně daleko, konkrétně až do roku 1924, kdy byly navázány diplomatické styky mezi tehdeším Československem a Tureckem. Původně bylo velvyslanectví v Istanbulu, po třech letech ale došlo k přesunu do Ankary. Období mezi válkami bylo pro obě země přínosné, neboť vzkvétaly hospodářské a obchodní styky a některé československé firmy dokonce měly své pobočky v Turecku. K polevení těchto dosud kladných vztahů došlo v souvislosti s komunistickým převratem v roce 1948. I po vzniku samostatné České republiky byly téměř ihned navázány diplomatické styky a od této doby taktéž pokračuje i vzájemná hospodářská a obchodní spolupráce, která se projevuje například vývozem automobilů, televizních součástek, železných, ocelových a chemických výrobků či jiného různého průmyslového zboží. České firmy se podílely i na stavbě tureckých elektráren. Turecký dovoz má podobnou strukturu jako náš export, neboť se také jedná o výrobky automobilového průmyslu či televizní součástky. Tradiční položkou tureckého exportu do České republiky je textil. Rozvoj hospodářských vztahů se zdá být důležitou činností, a tak za tímto účelem byla založena Česko-turecká podnikatelská rada či Společnost turecko-

¹²⁵ Česko stáhne diplomata ze Saúdské Arábie v souvislosti s vraždou novináře. *IDNES.cz* [online]. 24. 10. 2018 [cit. 2022-02-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cesko-saudska-vrazda-novinar-petrick.A181024_164736_domaci_remy

¹²⁶ Kulhánek chce intenzivnější obchod s Rijádem. Na lidská práva se Černínský palác „dívá realisticky“. 16. 9. 2021. *Česká televize* [online]. [cit. 2022-02-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3370566-kulhanek-chce-intenzivnejsi-obchod-s-rijadem-na-lidska-prava-se-cerninsky-palac-diva>

českého přátelství. Během let taktéž došlo k mnoha vzájemným návštěvám, jednu z nich vykonal i tehdejší prezident V. Havel.¹²⁷

Členství v NATO a dalších organizacích z Turecka dělá přirozeného spojence a partnera České republiky. Tento vzájemný vztah byl i několikrát v minulosti utvrzen, významným gestem byla česká pomoc Turecku po zemětřeseních v roce 1999. Česká republika při těchto událostech nelenila a vyslala do postižené země záchranářské týmy.¹²⁸

Na česko-turecké vztahy pozitivně zapůsobil i fakt, že v roce 2004 Česká republika vstoupila do Evropské unie, neboť právě ta má s Tureckem od roku 1996 celní unii. Díky vstupu ČR do EU se český obchod s Tureckem téměř zdvojnásobil. Dalším významným krokem bylo zrušení vízové povinnosti pro české občany, díky kterému se stalo Turecko pro české turisty o něco atraktivnější a lépe dostupnou destinací, která se těší velké oblibě.¹²⁹

Turecko po většinu své existence toužilo patřit spíše k Evropě a tato touha je o něco více hmatatelná od roku 1999, kdy Turecko dostalo status kandidátské země Evropské unie, jenž si drží dodnes, a to v návaznosti na zasedání Evropské rady v Helsinkách. V roce 2004 pak bylo rozhodnuto Evropskou radou, že Turecko v dostatečné míře splňuje kritéria pro zahájení přístupových jednání. Ta byla následně zahájena v roce 2005. O tři roky později přijala Rada revidované přístupové partnerství s Tureckem.¹³⁰ Turecká touha stát se právoplatným členem Evropské unie však nebyla zprvu částí českého obyvatelstva přijata kladně, dokonce proběhly i menší demonstrace proti tomuto tureckému snažení. V roce 2005 svůj názor přišlo vyjádřit zhruba 70 lidí před tureckou ambasádu v Praze. Hlavním důvodem pro tuto demonstraci byla snaha upozornit Turky na lidská práva a dodržování kodaňských kritérií, jež jsou důležitou podmínkou pro

¹²⁷ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. Praha: Libri, 2006. Stručná historie států. S. 158-159.

¹²⁸ BALÍK, Stanislav, PŠEJA, Pavel, ed. *Zahraniční politika České republiky vůči zemím Blízkého Východu, Zakavkazska a Střední Asie*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. S. 48.

¹²⁹ Česko-turecké ekonomické vztahy zažívají už několik let boom. *Deník.cz* [online]. 1. 2. 2013 [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/cesko-turecke-ekonomicke-vztahy-zazivaji-uz-nekolik-let-boom-20130201.html>

¹³⁰ Turecko. *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online]. 10. 1. 2022 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/enlargement/turkey/>

vstup do Evropské unie. V zemích EU taktéž došlo k šíření petice, která požadovala zablokování přístupových rozhovorů s Tureckem.¹³¹

Česká média v roce 2016 vypustila zprávu o dvou českých občanech (M. Všelichová a M. Farkas), kteří čelili obvinění ze zapojení se bojů v Sýrii, a to na straně YPG. Tato organizace je totiž v Turecku považována za teroristickou, a tak tyto občané byli zadrženi v Turecku, kde byli donuceni k pobytu ve vězení, a to i přes vyjednávání ze strany českého ministerstva zahraničních věcí, které vyžadovalo jejich deportaci. Do vyjednávání se posléze zapojil i premiér A. Babiš a BIS. V roce 2020 byli oba propuštěni. *Oba Češi tvrdili, že chtěli vybudovat ve válečné zóně polní nemocnici a pomoci zraněným Kurdům.*¹³²

České vztahy s Tureckem poněkud ochladly v souvislosti s českým uznáním arménské genocidy, jež probíhala v roce 1915 a následujících letech. Údajně během tohoto vyvražďování Arménů za dob Osmanské říše mělo zemřít až jeden a půl milionů lidí. Turecko sice smrt takového množství lidí uznává, načež odmítá, že by šlo o záměrnou genocidu a odvolává se na nesrovnalosti ve výkladu těchto tureckých dějin, neboť podle Turecka šlo o projev občanské války, při které zemřelo i značné množství Turků. Česká republika se v čele s prezidentem Zemanem vedle několika dalších států v roce 2017 vymezila proti těmto událostem, genocidu Arménů taktéž odsoudila Poslanecká sněmovna. Kroky Česka byly v této souvislosti Tureckem ostře kritizovány a usnesení přijaté Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR bylo tureckou stranou odsouzeno a odmítnuto. Prezident Zeman se však v reakci na turecké stanovisko nechal slyšet, že svůj postoj nezmění a negativní reakci Turecka očekával.¹³³

Na začátku roku 2018 udělala Česká republika další krok, jenž se turecké straně nezamlouval, a dokonce ji vedl k obvinění Česka z podpory terorismu. ČR totiž nevydala S. Muslima, vůdce syrských Kurdů a kritika tureckého

¹³¹ V Praze se demonstrovalo proti vstupu Turecka do EU. *BBC* [online]. 20. 6. 2005 [cit. 2022-02-09]. Dostupné z:

https://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2005/06/050620_cz_eu_turkey_1820.shtml

¹³² Propuštěná Všelichová: Neuvědomila jsem si, že se následky netýkají jen mě. Beru si z toho poučení. *IROZHLAS* [online]. 25. 6. 2020 [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/koronavirus-ypg-turecko-kurdove-marketa-vslichova-miroslav-farkas-vezeni_2007250946_gak

¹³³ Ankara odsoudila české uznání genocidy v Arménii, kritizuje i Zemana. *IDNES.cz* [online]. 27. 4. 2017 [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/turecko-armenie-genocida-ceska-republika-zeman-kritika.A170427_085818_zahranicni_ert

prezidenta, který byl hledán Tureckem, neboť byl odsouzen k trestu za napojení na organizaci s politickými zájmy neslučitelnými se státním zřízením Turecka. Trestu odnětí svobody se však vyhýbal a do vězení nenastoupil.¹³⁴ I přes tyto překážky byla v roce 2018 cítit stále česká podpora vazeb mezi EU a Tureckem, neboť i nadále je Turecko pro Českou republiku strategickým partnerem, rovněž Česko zůstává zastáncem členství Turecka v Evropské unii. Je zde však přítomna tendence autoritářství ze strany tureckého prezidenta Erdogana, a tak vzniká dilema, jak s tureckou stranou jednat, neboť se jeví jako poněkud nevypočitatelná. Otázkou zůstává, zda spolupráce v oblasti obchodu je důležitější než turecké (ne)dodržování lidských práv. V předešlých letech navíc Turecko hrozilo otevřením hranic do Evropy, což by způsobilo vnik milionů uprchlíků do evropských prostor, což by nepochybně způsobilo nevídaný chaos. Turecko uvedlo, že k tomuto kroku dojde, pokud nezíská bezvízový styk pro své občany, finanční pomoc ve výši tří miliard eur a jiné další výhody a úlevy ze strany EU. Tehdejší premiér i český prezident tyto výroky označili za vydírání.¹³⁵

Vztahy s Evropskou unií čili i s Českou republikou byly významně otřeseny tureckou intervencí v Sýrii v roce 2019. Nejen ČR, nýbrž i celá Evropská unie tyto turecké kroky odsuzuje a ostře kritizuje. Právě kvůli těmto událostem se Česká republika připojila k pozastavení vývozních licencí na vojenský materiál do Turecka. Čeští představitelé vidí kroky Turecka jako významnou překážku pro jeho vstup do Evropské unie, i nadále však Turecko vnímají jako strategického partnera, který by rozhodně neměl upadnout do zapomnění. Problémem k řešení se navíc stává otázka migrace.¹³⁶

¹³⁴ Česká policie zadržela bývalého vůdce syrských Kurdů. Turecko žádá o jeho vydání. *E15.cz* [online]. 25. 2. 2018 [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/ceska-policie-zadrzela-byvaleho-vudce-syrskych-kurdu-turecko-zada-o-jeho-vydani-1343817>

¹³⁵ DOSTÁL, Vít, Tereza JERMANOVÁ a eds. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2017* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2017, s. 39-40 [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/03/Agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku-2017.pdf>

¹³⁶ LAHUČKÁ, Karolína. Blízký východ. DOSTÁL, Vít, Pavel HAVLÍČEK a Pavlína JANEBOVÁ. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2020*. ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO), 2020. S. 60-62. [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2020/09/agenda2020_CS.pdf

Závěr

Cesta za poznáním stanoveného tématu to byla dlouhá, ale o to více zajímavá. Za cíl této bakalářské práce jsem stanovila nejprve popsání komponentů české zahraniční politiky, což jsem považovala za důležité, neboť je dle mého třeba chápat tuto problematiku v širších souvislostech a osvětlení základního gró jsem vnímala jako nezbytné. Zahraniční politika je sama o sobě obtížným tématem, a proto jsem ji popsala z několika úhlů. Za významné jsem považovala zejména aktéry, strukturu, právní rámec a faktory, které zahraniční politiku ovlivňují. Aktéry české zahraniční politiky jsem rozčlenila dle rozdělení moci ve státě, zaměřila jsem se tedy na vliv moci legislativní a výkonné na českou zahraniční politiku. Moc legislativní svůj vliv uplatňuje prostřednictvím Parlamentu ČR, kterému připadají významné zahraničněpolitické pravomoci, zejména pak v otázce bezpečnosti obrany a státu. Moc výkonná, do které spadá činnost vlády, ministerstev a prezidenta, je taktéž velmi podstatným hybatelem v oblasti zahraniční politiky. Neopomenutelným prvkem zahraniční politiky je zajisté soubor právních norem, který dělíme na úroveň ústavní, legislativní a sublegislativní, přičemž jako celek je stavebním kamenem zahraniční politiky. Svět kolem nás se neustále mění a všechny tyto změny se více či méně promítají do zahraničněpolitické agendy. Některé faktory ovlivňující zahraniční politiku států jsou méně proměnlivé než jiné, což může být například velikost státu, přičemž Českou republiku považujeme za malý stát, který je v mnoha ohledech závislý na ostatních státech a společnostech. Svou významnou roli hrají také tradice a historie, která do jisté míry vytvářela dnešní podobu státu a jeho politiky. Z tohoto důvodu jsem považovala za nutné alespoň stručně popsat vývoj české zahraniční politiky. Každá etapa přinášela své bezpečnostní hrozby a výzvy, které se s postupem času měnily. Současně je aktuální hrozba terorismu, extremismu, organizovaného zločinu či migrace. Stále více se dostávají do popředí lidská práva, která zejména v současné západní společnosti vnímám jako prioritu.

Cílem této práce, mimo obecné charakteristiky české zahraniční politiky, bylo předně její zaměření na Blízký východ.

Jednou ze zemí Blízkého východu, jíž se práce věnovala, je Izrael, kde stále vyvstává problém v podobě izraelsko-palestinského konfliktu. V tomto směru je

v současnosti u zahraniční politiky České republiky vůči Izraeli a Palestině cítit značná rozpolcenost, která spočívá v podpoře obou stran. A ačkoliv byl Izrael z větší části prioritním blízkovýchodním partnerem pro Českou republiku, nebojí se česká strana kritiky tohoto partnera, naposledy tomu bylo například v souvislosti s anexí Západního břehu Jordánu k Izraeli.

Významným válečným ohniskem je v současnosti Sýrie, ač je válka na ústupu, stále je zde cítit válečná vřava. Syrský konflikt navíc podstatně ovlivnil dění na mezinárodním poli, neboť se zde angažují světové mocnosti a vznikla i hrozba migrace syrských uprchlíků, kteří prchají před válkou a Asadovým režimem. Z české strany byla cítit snaha o humanitární a finanční pomoc přímo v regionu, absentoval ale válečnický přístup, který byl upozaděn snahou o užití mírových prostředků.

Česká zahraniční politika v Íránu bude do budoucna zajímavým tématem, neboť doteď diplomatické styky mezi zeměmi nebyly příliš dobré, ba v některých obdobích přímo chladné. Lze tvrdit, že v mnoha ohledech je tato země vnímána spíše jako hrozba, avšak zajisté lze najít cesty k vzájemnému pochopení a spolupráci.

Dále jsem pro účely této bakalářské práce vybrala Saúdskou Arábii jakožto velmi bohatý stát, který má však obtíže s dodržováním lidských práv, což česká strana nese velmi nelibě, protože lidskoprávní oblasti považuje za jeden ze základních prvků české zahraniční politiky. I proto se jeví některé spolupráce jako problematické a již několikrát se zde objevila kritika těch politiků, kteří usilovali o navázání bližších vztahů se saúdskou stranou.

Posledním popisovaným státem je Turecko, které je velmi orientováno na Evropu a nadále usiluje o vstup do Evropské unie, což vyvolává v mnoha ohledech kontroverze. Vzájemné vztahy České republiky a Turecka, a to zejména v poslední době, čelily několika výzvám, neboť Česká republika podnikla kroky, které se turecké straně nezamlouvaly.

Politická situace v blízkovýchodním regionu je stále aktuální téma, neboť tamní situace se neustále mění a geopolitický vývoj v těchto zemích mnohdy vede k vytvoření nových nestabilních a často právě nedemokratických režimů, které vnášejí do české zahraniční politiky nové výzvy. Pro Českou republiku však nadále zůstává dlouhodobou prioritou udržení dobrých vzájemných vztahů

s blízkovýchodními zeměmi v zájmu zachování bezpečnosti nejen naší země, ale i celé Evropy. Právě bezpečnost státu je klíčovým faktorem, což jsme si ostatně již několikrát potvrdili.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje

BAHBOUH, Charif. *Sýrie: Historie – kultura – geografie*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2005. ISBN 80-86149-44-7.

BALÍK, Stanislav, PŠEJA, Pavel, ed. *Zahraniční politika České republiky vůči zemím Blízkého Východu, Zakavkazska a Střední Asie*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. ISBN 80-210-2740-1.

BELICA, Miroslav. *Vzpomínky na Sýrii: od arabského socialismu k Islámskému státu*. Praha: Epoque, 2021. ISBN 978-80-278-0015-5.

BERÁNEK, Ondřej a Bronislav OSTŘANSKÝ, ed. *Islámský stát: Blízký východ na konci časů*. Praha: Academia, 2016. Orient (Academia). ISBN 978-80-200-2654-5.

BERÁNEK, Ondřej. *Saúdská Arábie: mezi tradicemi a moderností: domácí politika, salafijská ideologie a zahraniční vztahy*. Praha: Volvox Globator, 2007. ISBN 978-80-7207-647-5.

BOUČEK, Jaroslav. *Saúdská Arábie*. Praha: Libri, 2005. Stručná historie států. ISBN 80-7277-218-X.

ČEJKA, Marek. *Dějiny moderního Izraele*. Praha: Grada, 2011. D (Grada). ISBN 978-80-247-2910-7.

ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4., aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015. ISBN 978-80-87474-90-7.

KLICPEROVÁ, Lenka a Markéta KUTILOVÁ. *Islámskému státu na dostřel: válka v Sýrii očima novinářek Lenky Klicperové a Markéty Kutilové*. Praha: Mladá fronta, 2015. ISBN 978-80-204-3965-9.

KOŘAN, Michal, ed. *Aktéři a tvorba české zahraniční politiky*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-420-9

KRAUS, Josef. *Íránský státní terorismus: od Chomejního po Ahmadínežáda*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Politologická řada. ISBN 978-80-7325-342-4.

MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-589-2.

MAITAH, Mansoor. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-608-0.

ORT, Alexandr. *Česká zahraniční politika*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-131-1

PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. Praha: Libri, 2006. Stručná historie států. ISBN 80-7277-323-2.

PONÍŽILOVÁ, Martina. *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu: formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945-2015*. Praha: Dokořán, 2016. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-813-9.

SCHIRRMACHER, Christine. *Islám a západní společnost*. Přeložil René DRÁPALA. Praha: Návrat domů, [2017]. ISBN 978-80-7255-400-3.

TIN, Ina. *Saúdská Arábie: meč a slovo: život podle Alláha – islámské právo v praxi*. Přeložil Lucie MIKOLÁŠKOVÁ. Praha: Euromedia Group, 2019. Universum (Euromedia Group). ISBN 978-80-7617-711-6.

VESELÝ, Zdeněk. *Nástin dějin české zahraniční politiky*. Vyd. 4., dopl. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1501-4.

VESELÝ, Zdeněk. *Československá a česká zahraniční politika 1990-2003 (Dokumenty)*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, 2020. ISBN 80-86747-01-8.

WAISOVÁ, Šárka. *Tíha volby: česká zahraniční politika mezi principy a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011. ISBN 978-80-87558-00-3

ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-38-7

ZEMANOVÁ, Štěpánka, Radka DRULÁKOVÁ a kol. *Český zahraničněpolitický aktivismus. Možnosti a meze*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-573-9.

Elektronické zdroje

Ankara odsoudila české uznání genocidy v Arménii, kritizuje i Zemana. *IDNES.cz* [online]. 27. 4. 2017 [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/turecko-armenie-genocida-ceska-republika-zeman-kritika.A170427_085818_zahranicni_ert

AP: Saúdská Arábie prošla od útoku z 11. září změnami, vůči kritikům ale zůstává represivní. *Česká televize* [online]. 12. 9. 2021 [cit. 2022-02-04]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3368540-ap-saudska-arabie-prosla-od-utoku-z-11-zari-zmenami-vuci-kritikum-ale-zustava>

Bilaterální vztahy mezi Izraelem a Českou republikou. *Velvyslanectví Státu Izrael v České republice* [online]. [cit. 2022-01-10]. Dostupné z: <https://embassies.gov.il/Praha/Relations/Pages/Bilateral-Treaties-and-Agreements.aspx>

BORČANY, Vít a Pavlína JANEBOVÁ. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2019* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2019 [cit. 2022-02-05]. ISBN 978-80-87092-66-8. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2019/10/agenda2019_CZE_oprava.pdf

BŘEŠŤAN, Robert. Útoky na odpůrce v exilu, byznys i bezpečný přístav: iránské špioni operují i v Česku. *HlídacíPes.org* [online]. 30. 9. 2021 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/utoky-na-odpurce-v-exilu-byznys-i-bezpecny-pristav-iransti-spioni-operuji-i-v-cesku/>

ČEJKA, Marek a kol. *Česká zahraniční politika v roce 2013: Analýza ÚMV* [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2014. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=download&did=123726&kod=JMB222>

ČEJKA, Marek a kol. *Česká zahraniční politika v roce 2016: Analýza ÚMV* [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2017. [cit. 2022-02-21]. ISBN 978-80-87558-30-0. Dostupné z: <https://www.iir.cz/ceska-zahranicni-politika-v-roce-2016-analyza-umv>

Česká policie zadržela bývalého vůdce syrských Kurdů. Turecko žádá o jeho vydání. *E15.cz* [online]. 25. 2. 2018 [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/ceska-policie-zadrzela-byvaleho-vudce-syrskych-kurdu-turecko-zada-o-jeho-vydani-1343817>

Česko stáhne diplomata ze Saúdské Arábie v souvislosti s vraždou novináře. *IDNES.cz* [online]. 24. 10. 2018 [cit. 2022-02-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cesko-saudska-vrazda-novinar-petricek.A181024_164736_domaci_remy

Česko-turecké ekonomické vztahy zažívají už několik let boom. *Deník.cz* [online]. 1. 2. 2013 [cit. 2022-02-08]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/cesko-turecke-ekonomicke-vztahy-zazivaji-uz-nekolik-let-boom-20130201.html>

Do Česka nás láká školství a zdravotnictví, říká velvyslanec Saúdské Arábie. *Deník.cz* [online]. 22. 11. 2017 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/laka-nas-do-ceska-skolstvi-a-zdravotnictvi-rika-velvyslanec-saudske-arabir-20171122.html

DOSTÁL, Vít, Tereza JERMANOVÁ a eds. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2017* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2017. [cit. 2022-02-09]. ISBN 978-80-87092-48-4. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/03/Agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku-2017.pdf>

Doufám, že Česko sehraje větší pozitivní roli, pokud jde o Sýrii, říká představitel opozice Sabra. *IROZHLAS* [online]. Praha, 4. 10. 2019 [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ceska-republika-evropska-unie-george-sabra-syrie-marek-hilser-david-smoljak_1910041548_and

Golany jsou okupované území. Nepřidáme se k postoji Spojených států, uvedl Petříček. *Aktuálně.cz* [online]. 27. 3. 2019 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/golany-jsou-okupovane-uzemi-cesko-se-pridava-ke-spolecnemu-s/r~16d53cc4508c11e9b9980cc47ab5f122/?redirected=1556656539>

HANDL, Vladimír a Otto PICK. *Česká zahraniční politika 1993-2005: Od "návratu do Evropy" k evropeizaci* [online]. Ústav mezinárodních vztahů Praha, 2005 [cit. 31. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.files.ethz.ch/isn/29240/2005-05-Ceska%20zahranicni%20politika.pdf>

Historie minulých vlád | Vláda ČR. Úvodní stránka | Vláda ČR [online]. [cit. 8. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/l-koncepce-zahranicni-politiky-ceske-republiky-2156/#a>

KAVÁLEK, Tomáš a Tomáš NYČ. Blízký východ. BORČANY, Vít a Vít DOSTÁL. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2018* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2018. [cit. 2022-02-01]. ISBN 978-80-87092-56-9. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2018/09/Agenda_2018.pdf

Koncepce zahraniční politiky České republiky [online]. Praha. Ministerstvo zahraničních věcí, 2015 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/1565920/Koncepce_zahranicni_politiky_CR.pdf

Koncepce zahraniční politiky České republiky [online]. Praha. Ministerstvo zahraničních věcí, 2011 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf

KOŘAN, Michal. *Česká zahraniční politika* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2021-11-10]. ISBN 978-80-210-6549-9. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/96>

KUBÁTOVÁ, Eliška. 10 let od začátku války zůstává situace v Sýrii zoufalá. ‚Bez pomoci by dnes řada lidí nepřežila,‘ říká expert. *Český rozhlas* [online]. 15. 3. 2021 [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/syrie-valka-konflikt-chudoba-osn-clovek-v-tisni-basar-asad-humanitarni-krize_2103150534_eku

Kulhánek chce intenzivnější obchod s Rijádem. Na lidská práva se Černínský palác „dívá realisticky“: 16. 9. 2021. *Česká televize* [online]. [cit. 2022-02-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3370566-kulhanek-chce-intenzivnejsi-obchod-s-rijadem-na-lidska-prava-se-cerninsky-palac-diva>

Kurdové odrazili turecký útok u syrského hraničního města Tal Abjád. Hlásí civilní oběti. *Česká televize* [online]. 9. 10. 2019 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2946869-turecka-armada-zahajila-operaci-proti-kurdum-v-syrii-oznamil-erdogan>

Kurdové. Třicetimilionový národ bez vlastního státu, který pomohl porazit islamisty. *Česká televize* [online]. 10. 10. 2019 [cit. 2022-01-22]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2947403-kurdove-tricetimilionovy-narod-bez-vlastniho-statu-ktery-pomohl-porazit-islamisty>

LAHUČKÁ, Karolína. Blízký východ. DOSTÁL, Vít, Pavel HAVLÍČEK a Pavlína JANEBOVÁ. *Agenda pro českou zahraniční politiku 2020*. ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO), 2020. ISBN 978-80-87092-82-8. Dostupné z: http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2020/09/agenda2020_CS.pdf

MACHÁČEK, Štěpán. Sýrii dalších sedm let povede prezident Bašár Asad. K volbám nemohla téměř polovina obyvatel. *IROZHLAS* [online]. Damašek, 27. 5.

2021 [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/volby-syrie-basar-asad-obcanska-valka_2105272202_zuj

Oportunista prahnoucí po moci. Nový íránský prezident posílal lidi na smrt. *IDNES.cz* [online]. 22. 6. 2021 [cit. 2022-01-31]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/iran-volby-prezident-ebrahim-raisi-profil.A210621_114449_zahranicni_kha

Proč se ruští agenti ocitli ve Vrběticích? Spekuluje se o Sýrii i Ukrajině. *Česká televize* [online]. 18. 4. 2021 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3299417-proc-se-rusti-agenti-ocitli-ve-vrbeticich-spekuluje-se-o-syrii-i-ukrajine>

Propuštěná Všelichová: Neuvědomila jsem si, že se následky netýkají jen mě. Beru si z toho poučení. *IROZHLAS* [online]. 25. 6. 2020 [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/koronavirus-ypg-turecko-kurdove-marketa-vslichova-miroslav-farkas-vezeni_2007250946_gak

Před deseti lety se prohnalo Blízkým východem „arabské jaro“. Ohně revoluce v některých zemích hoří dodnes. *Česká televize* [online]. 17. 12. 2020 [cit. 2022-01-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3242226-pred-deseti-lety-se-prohnalo-blizkym-vychodem-arabske-jaro-ohne-revoluce-v-nekterych>

PŘEHLEDNĚ: Zmařený pokus o vojenský puč v Turecku. Co vše o něm víme? *IDNES.cz* [online]. 18. 6. 2018 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/prehledne-puc-v-turecku.A160717_163048_zahranicni_san

STUCHLÍKOVÁ, Lucie. Každý terorista je muslim a budou nám sekat ruce. Co řekl Zeman o běžencích a islámu? *Aktuálně.cz* [online]. 22. 10. 2015 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/budou-nam-sekat-ruce-a-kazdy-terorista-je-muslim-co-rekl-zem/r~b485f7b678b211e5b286002590604f2e/v~sl:49a52f2a0c24d69045195ed170bb0fc6/>

ŠÍDLOVÁ, Tereza. Česko a Írán se udobrily kvůli byznysu. Po dvaceti letech si vymění velvyslance. *Hospodářské noviny* [online]. 11. 10. 2017 [cit. 2022-02-01]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-65910750-cesko-a-iran-se-udobrily-kvuli-byznysu-vymeni-si-velvyslance>

Ticho před bouří? Anexe izraelských osad na Západním břehu má zpoždění. *Česká televize* [online]. 11. 8. 2020 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3159039-ticho-pred-bouri-anexe-izraelskych-osad-na-zapadnim-brehu-ma-zpozdeni>

Třicet let od sjednocení je Jemen v troskách. Ničí ho válka živená ze zahraničí i nemoci. *Česká televize* [online]. 22. 5. 2020 [cit. 2022-02-04]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3100004-tricet-let-od-sjednoceni-je-jemen-v-troskach-nici-ho-valka-zivena-ze-zahranici-i-nemoci>

Turecko. *Evropská rada, Rada Evropské unie* [online]. 10. 1. 2022 [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/enlargement/turkey/>
V Praze se demonstrovalo proti vstupu Turecka do EU. *BBC* [online]. 20. 6. 2005 [cit. 2022-02-09]. Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2005/06/050620_cz_eu_turkey_1820.shtml

World population data sheet 2021 [online]. Population Reference Bureau, 2021 [cit. 2022-01-04]. ISSN 0085-8315. Dostupné z: <https://www.prb.org/wp-content/uploads/2021/08/letter-booklet-2021-world-population.pdf>

Zeman se kvůli Izraeli obul do Petříčka, Zaorálka a Schwarzenberga. *Novinky.cz* [online]. 23. 5. 2020 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/zeman-se-kvuli-izraeli-obul-do-petricka-zaoralka-a-schwarzenberga-40325156>